

**БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ
НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ**
ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ» НАПН УКРАЇНИ

**А. ГЕРЕВЕНКО, Д. ГОЛОВКО, Г. КОССОВА-СІЛІНА,
А. КОСТИНА, А. КРИВОБОК, Г. КРАВЧЕНКО, С. ШВИДКА**

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ. ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ. ІНКЛЮЗІЯ

глосарій термінів

Біла Церква 2024

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ, ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА ДИЗАЙНУ

А. ГЕРЕВЕНКО, Д. ГОЛОВКО, Г. КОССОВА-СІЛНА, А. КОСТИНА,
А. КРИВОБОК, Г. КРАВЧЕНКО, С. ШВИДКА

Охорона праці та безпека життєдіяльності.

Цифрові технології. Інклюзія.

глосарій термінів

*(категорії слухачів: викладачі, майстри виробничого навчання,
старші майстри)*

БІЛА ЦЕРКВА

2024

Рекомендовано радою із забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти БІНПО (*протокол № 6 від 29.03.2024*)

Схвалено на засіданні кафедри технологій навчання, охорони праці та дизайну Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (*протокол №3 від 05.03.2024*)

Охорона праці та безпека життєдіяльності. Цифрові технології. Інклюзія: глосарій термінів / **упорядники матеріалів**: А. Геревенко, Д. Головка, Г. Коссова-Сіліна, А. Костина, А. Кривобок. Г. Кравченко, С. Швидка / електронне видання. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2024. 60 с.

Рецензенти глосарію:

Мітіна Н. Б. – завідувач кафедри біотехнології та безпеки життєдіяльності, кандидат технічних наук, доцент ДВНЗ «УДХТУ» (м. Дніпро)

Мілов О. В. – доктор технічних наук, професор, професор кафедри кібербезпеки НТУ «ХП» (м. Харків)

Сіданіч І. Л. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України.

Глосарій термінів «Охорона праці та безпека життєдіяльності. Цифрові технології. Інклюзія» створено з урахуванням потреб освітнього й виробничого середовищ ЗП(ПТ)О та відповідає викликам сучасності. Він спрямований на полегшення розуміння та використання відповідної термінології в процесі навчання на курсах підвищення кваліфікації, здійснення професійної діяльності відповідно до вимог сучасних виробничих процесів.

Видання розраховане на викладачів, майстрів виробничого навчання, старших майстрів, та всіх кого цікавлять питання охорони праці та безпеки життєдіяльності, організації навчання в умовах цифрового освітнього середовища та роботи із здобувачами освіти з особливими освітніми потребами. Глосарій термінів має на меті допомогти уніфікації термінології з зазначених питань у відповідності до існуючої практики та нормативно-правового забезпечення.

АНОТАЦІЯ

Кафедра технологій навчання, охорони праці та дизайну Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти виконує *науково-дослідну роботу на тему «Сучасні технології навчання в системі кон'юнктурних досліджень ринку праці»* у межах загальної теми НДР БІНПО «Трендвотчінг ринку праці в системі підготовки і підвищення кваліфікації фахівців в умовах повоєнного відновлення України» (РК № 0122U202007), яка затверджена протоколом Вченої ради ДЗВО «Університет менеджменту освіти» № 12 Вченої ради ДЗВО «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України від 21 грудня 2022 р. та протоколом № 10 засідання Вченої ради Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України від 21 грудня 2022 р.

Другий етап експериментального дослідження: моделювально-експериментальний (грудень 2023 – листопад 2024 рр.) передбачає здійснення градації компетенцій і навичок, розглядає визначення динаміки потреби розвитку кросфункціональних, когнітивних, цифрових, соціально-поведінкових, цінностей сучасного фахівця відповідно до соціально-економічних умов розвитку виробництва, вимог роботодавців і ключових стейкголдерів.

Одним із завдань дослідження кафедри є здійснення *науково-методичного супроводу розвитку працезахоронної, цифрової та інклюзивної компетентностей педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного та післявоєнного стану*. Тому актуальним стає розроблення та впровадження в освітній процес глосарію термінів «Охорона праці та безпека життєдіяльності. Цифрові технології. Інклюзія».

Глосарій складається з розділів:

- Розділ I. Спеціалізовані терміни наукової теми «Трендвотчінг ринку праці в системі підготовки і підвищення кваліфікації фахівців в умовах повоєнного відновлення України»;

- Розділ 2. Спеціалізовані терміни змістових модулів програми курсів підвищення кваліфікації слухачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти:
  - Модуль № 1. Трудові відносини та охорона праці в закладі професійної (професійно-технічної) освіти;
  - Модуль № 4. Освітні інновації в професійній діяльності викладача ЗП(ПТ)О. Особливості інклюзивного навчання.
    - ЗМ 4.2 Особливості інклюзивного навчання в закладі професійної (професійно-технічної) освіти;
  - Модуль № 5. Інноваційні технології в закладах професійної (професійно-технічної) освіти.
    - ЗМ 5.3. Цифрові технології в закладі професійної (професійно-технічної) освіти;
- Вибіркові спецкурси:
  - 5.8 Міжнародні стандарти в професійній освіті: сертифікація інженерно-педагогічних працівників та підготовка кваліфікованих в ЗП(ПТ)О за ДСТУ EN ISO;
  - 5.10. Сучасні технології виховання в закладі професійної освіти;
  - 5.11. Сучасні технології забезпечення якості професійної підготовки в умовах змін.

Впровадження сучасних технологій та прогресивних методів у робочі процеси вимагає не лише технічних знань та вмінь, але й чітке розуміння понять, пов'язаних з безпекою праці, новітніми цифровими рішеннями та принципами інклюзії.

Сьогоднішній швидкоплинний технологічний ландшафт та вимоги до виробничого процесу ставлять перед фахівцями великі виклики, серед яких – необхідність в оновленні та удосконаленні використовуваної термінології.

Точне використання спеціалізованих термінів та вміння користуватися ними в комунікації є ключовими для успішної роботи.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. СПЕЦІАЛІЗОВАНІ ТЕРМІНИ НАУКОВОЇ ТЕМИ «ТРЕНДВОТЧІНГ РИНКУ ПРАЦІ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ І ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ».....	6
РОЗДІЛ 2. СПЕЦІАЛІЗОВАНІ ТЕРМІНИ ЗМІСТОВИХ МОДУЛІВ ПРОГРАМИ КУРСІВ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ СЛУХАЧІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ.....	8
МОДУЛЬ № 1. Трудові відносини та охорона праці в закладі професійної (професійно-технічної) освіти.....	8
МОДУЛЬ № 4. Освітні інновації в професійній діяльності викладача ЗП(ПТ)О. Особливості інклюзивного навчання.....	32
ЗМ 4.2 Особливості інклюзивного навчання в закладі професійної (професійно-технічної) освіти.....	32
МОДУЛЬ № 5. Інноваційні технології в закладах професійної (професійно-технічної) освіти.....	38
ЗМ 5.3. Цифрові технології в закладі професійної (професійно-технічної) освіти.....	38
ВИБІРКОВІ СПЕЦКУРСИ.....	53
5.8 Міжнародні стандарти в професійній освіті: сертифікація інженерно-педагогічних працівників та підготовка кваліфікованих в ЗП(ПТ)О за ДСТУ EN ISO.....	53
5.10. Сучасні технології виховання в закладі професійної освіти.....	55
5.11. Сучасні технології забезпечення якості професійної підготовки в умовах змін.....	57

СПЕЦІАЛІЗОВАНІ ТЕРМІНИ НАУКОВОЇ ТЕМИ
«ТРЕНДВОТЧІНГ РИНКУ ПРАЦІ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ І
ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО
ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ»

Кваліфікаційна яма – це ситуація на ринку праці, за якої компетенції працюючих або надлишкові, або недостатні для роботи, яку вони виконують (skills mismatch) (Сидоренко В.В., Кулішов В.С., Торба Н.Г. Інноваційні підходи до організації видів практик здобувачів вищої освіти в період воєнного стану. Вісник Національної академії педагогічних наук України. 2023. Т. 5, № 1. С. 1–15. URL: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5110> (дата звернення: 04.03.2024).

Кваліфікаційний розрив (англ. skills gap) – розрив між очікуваннями ринку праці від фахівця та тим, чого його навчили в навчальному закладі (Козак Н. С., Постіл С. Д. Вирішення проблеми кваліфікаційного розриву в підготовці компетентних фахівців //Сучасні досягнення в науці та освіті : зб. пр. XVIII Міжнар. наук. конф., 13–20 верес. 2023 р., м. Нетанія (Ізраїль). Хмельницький : ХНУ, 2023. С. 87-91. URL: <https://elar.khmnu.edu.ua/handle/123456789/14482> (дата звернення: 04.03.2024).

Ринок праці – це товарно-грошові відносини, що пов’язані, поперше, з попитом на робочу силу, визначеним у свою чергу попитом на продукт того або іншого товару в суспільстві, по-друге, з використанням професійних здібностей і їх винагородою, по-третє, з часом використання робочої сили (Volianska-Savchuk L., Krasovskiy V. Теоретичні засади ринку праці в економічній системі. Економіка і організація управління. 2019. № 1. С. 21–32. URL: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2019.1.3> (дата звернення: 04.03.2024).

Тенденція і тенденційність (від лат. «tendo» – спрямовую, прагну) – можливість тих чи інших подій розвиватися в даному напрямку (Ілляшенко Н. С., Росохата А. С. Трендвотчинг як інструмент визначення стратегічних напрямків розвитку. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2011. Т. 1. С. 29–35. URL: <http://surl.li/rxms> (дата звернення: 04.03.2024).

Трендвотчинг (від англ. trend – «тенденція», watching – «спостереження») – діяльність, що спрямована на спостереження за новими тенденціями (Pokolodna M. Trend watching of the provision of excursion services in the current market conditions. International scientific journal "internauka". series:

"economic sciences". 2022. No. 10(66). URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2022-10-8359> (дата звернення: 04.03.2024).

Трендсеттінг (від англ. *trend* – «тенденція», *to set* – «призначати, установлювати, визначати») – створення моди для заохочення споживання товарів та певних брендів, заохочення готовності наслідувати приклад інших людей — законодавців моди; часто стосується одягу, гаджетів, способу життя тощо (Ілляшенко Н. С., Росохата А. С. *Трендвотчинг як інструмент визначення стратегічних напрямків розвитку. Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2011. Т. 1. С. 29–35. URL: <http://surl.li/rxmsh> (дата звернення: 04.03.2024).

Трендспотінг (англ. *trendspotting*) – це виявлення нових закономірностей, змін на ринку та зрушень ще до того, як вони відбудуться в певній галузі (Du R. Y., Kamakura W. A. *Quantitative Trendspotting. Journal of Marketing Research*. 2012. Vol. 49, no. 4. P. 514–536. URL: <https://doi.org/10.1509/jmr.10.0167> (дата звернення: 04.03.2024).

Трендхантинг (кулхантинг) (від англ. *trend* – «загальний напрямок, тенденція»; *cool* – «чудовий, крутий»; *hunting* – «полювання») – полювання за тенденціями, полювання за крутим (Ілляшенко Н. С., Росохата А. С. *Трендвотчинг як інструмент визначення стратегічних напрямків розвитку. Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2011. Т. 1. С. 29–35. URL: <http://surl.li/rxms> (дата звернення: 04.03.2024).

Флексибілізація (від англ. *flexibility* – гнучкість) ринку праці – підвищення його економічної «пристосованості», що проявляється у загальному зниженні трудових витрат із боку підприємців; пом'якшенні трудового законодавства на користь роботодавців; розширені можливостей роботодавця більш вільно управляти працівниками; зняті обмежень щодо найму, зміни умов праці, звільнення працівників (Лавриненко Л. *Досвід флексибілізації ринку праці. Modalități conceptuale de dezvoltare a științei moderne*. 2020. URL: <https://doi.org/10.36074/20.11.2020.v1.10> (дата звернення: 04.03.2024).

Форсайт (від англ. *foresight* – погляд у майбутнє, передбачення) – це аналітичний процес дослідження того, що може статися в майбутньому, щоб бути підготовленими до нього (Огляд форсайт-практик у публічному секторі: досвід Європарламенту, Великої Британії, Естонії та Фінляндії. 2021. 50 с. URL: <http://surl.li/rxmstt> (дата звернення: 04.03.2024).

Фріланс (англ. *freelance*) – це вид віддаленої роботи, для виконання якої наймається позаштатний співробітник (фрілансер) (Словник термінів. Avada Media. URL: <https://avada-media.ua/ua/> (дата звернення: 04.03.2024).

СПЕЦІАЛІЗОВАНІ ТЕРМІНИ
ЗМІСТОВИХ МОДУЛІВ ПРОГРАМИ КУРСІВ ПІДВИЩЕННЯ
КВАЛІФІКАЦІЇ СЛУХАЧІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ
(ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

МОДУЛЬ № 1.

ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ ТА ОХОРОНА ПРАЦІ В ЗАКЛАДІ
ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Аварія – надзвичайна подія в технічній системі, не супроводжується загибеллю людей, при якому відновлення технічних засобів неможливо або економічно недоцільно (відповідно до діючих нормативно-правових актів аварія - це руйнування споруд та (або) технічних пристроїв, неконтрольовані вибухи і (або) викиди небезпечних речовин). *(ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfkao> (дата звернення: 04.03.2024).*

Аварія – небезпечна подія техногенного характеру, що спричинила ураження, травмування населення або створює на окремі території чи території суб'єкта господарювання загрозу життю або здоров'ю населення та призводить до руйнування будівель, споруд, обладнання і транспортних засобів, порушення виробничого або транспортного процесу чи спричиняє наднормативні, аварійні викиди забруднюючих речовин та інший шкідливий вплив на навколишнє природне середовище *(Кодекс цивільного захисту України: Кодекс України від 02.10.2012 р. № 5403-VI: станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>).*

Акт про нещасний випадок на виробництві – офіційний документ, що його складає комісія з розслідування нещасного випадку, внаслідок якого працівник згідно з медичним висновком втратив працездатність щонайменше на один день, або виникла необхідність перевести його на іншу (легшу) роботу терміном щонайменше на один день, або в разі його смерті. *(ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfkao> (дата звернення: 04.03.2024).*

Аналіз ризиків – це процес визначення й оцінки можливих ризиків, що виникають на робочому місці. Це може включати вивчення документації, проведення спостережень та інших досліджень з метою ідентифікації можливих загроз. (Маслова О.В., Гончарова І.П. *Ризикоорієнтовні підходи в охороні праці: електронний навчальний курс* / О.В. Маслова, І.П. Гончарова, Біла Церква, БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН УКРАЇНИ, 2023. 76 с. URL: <http://surl.li/rfkca>).

Безпека – стан, за якого явища, процеси й об'єкти, не можуть завдати шкоди, несумісної зі здоров'ям та життям людини, її благополуччям. (ДСТУ 2293:2014. *Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99* ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfkao> (дата звернення: 04.03.2024).

Безпека – відсутність неприпустимого ризику, пов'язаного з можливістю завдання будь-якої шкоди життю, здоров'ю та майну громадян, навколишньому природному середовищу (Словник спеціальних термінів правоохоронної діяльності / за ред. проф. Я. Ю. Кондратьєва. – К.: Нац. акад. внутр. справ України, 2004. – 560 с).

Безпека виробничого обладнання – це здатність технічних систем зберігати безпечний стан при виконанні заданих функцій в умовах , регламентованих нормативною документацією. (ДСТУ 2293:2014. *Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99* ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfkao> (дата звернення: 04.03.2024).

Безпека життєдіяльності (БЖД) – це галузь знання та науково-практична діяльність, спрямована на формування безпеки і попередження небезпеки шляхом вивчення загальних закономірностей виникнення небезпек, їхніх властивостей, наслідків їхнього впливу на організм людини, основ захисту здоров'я та життя людини і середовища її проживання від небезпек. (Маслова О.В., Гончарова І.П. *Ризикоорієнтовні підходи в охороні праці: електронний навчальний курс* / О.В. Маслова, І.П. Гончарова, Біла Церква, БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН УКРАЇНИ, 2023. 76 с. URL: <http://surl.li/rfkca>).

Безпека життєдіяльності – галузь знання та науково-практична діяльність, спрямована на вивчення загальних закономірностей виникнення небезпек, їхніх властивостей, наслідків їхнього впливу на організм людини, основ захисту здоров'я та життя людини і середовища її проживання від небезпек, а також на розробку і реалізацію відповідних засобів та заходів щодо створення і підтримки здорових та безпечних умов життя і діяльності людини як у повсякденних умовах побуту та виробництва, так і в умовах надзвичайних

ситуацій (Желібо Є. П. *Безпека життєдіяльності : навч. посібник / Є. П. Желібо, Н. М. Заверуха, В. В. Зацарний; за ред. Є. П. Желібо, 6-е вид. – Київ: Каравела, 2011. – 344 с).*

Безпека праці – це стан, в якому працівники не знаходяться в небезпеці під час виконання своїх обов’язків. Безпека праці включає у себе попередження травматизму та захист працівників від шкідливих факторів. (Маслова О.В., Гончарова І.П. *Ризикоорієнтовні підходи в охороні праці: електронний навчальний курс / О.В. Маслова, І.П. Гончарова, Біла Церква, БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН УКРАЇНИ, 2023. 76 с. URL: <http://surl.li/rfkca>).*

Безпечна відстань – найменша відстань між людиною і джерелом небезпечного і (або) шкідливого впливу, на якій цей вплив відсутній або не перевищує допустимого рівня. (ДСТУ 2293:2014. *Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).*

Безпечні умови праці - це умови, при яких ризики травм та інших травматичних ушкоджень зведені до мінімуму. Це може включати в себе безпечне обладнання робочих місць, встановлення процедур безпеки та надання необхідного навчання працівникам з техніки безпеки. Забезпечення безпечних умов праці є важливим елементом заходів з профілактики травматизму та забезпечення безпеки працівників. (ДСТУ 2293:2014. *Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).*

Безпечні умови праці (безпека праці) – стан умов праці, за якого вплив на працівників шкідливих та небезпечних виробничих факторів усунуто або їх рівні не перевищують граничнодопустимих значень (Про затвердження Правил технічної експлуатації наземних засобів радіотехнічного забезпечення в цивільній авіації України : Наказ М-ва трансп. та зв’язку України від 08.05.2007 р. № 381: станом на 2 лип. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-07#Text>).

Важкість (тяжкість) праці – характеристика трудового процесу, що відображає рівень загальних енергозатрат, переважне навантаження на опорно-руховий апарат, серцево-судинну, дихальну та інші системи (Про затвердження Державних санітарних норм та правил «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища,

важкості та напруженості трудового процесу»: Наказ МОЗ України від 08.04.2014 р. № 248. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0472-14#Text>).

Вибух – процес надзвичайно швидкого горіння, що супроводжується швидким наростанням тиску і має велику руйнівну здатність. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Виконання трудових обов'язків – трудова діяльність за встановленими нормами, правилами та інструкціями. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Вимоги безпеки (праці) – вимоги, встановлені актами законодавства, нормативними і проектними документами, правилами та інструкціями, виконання яких забезпечує безпечні умови праці та регламентує поведінку працівника. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Випробування при прийнятті на роботу – це перевірка відповідності працівника роботі, яка йому доручається. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Виробнича санітарія – це система організаційних і технічних заходів, що запобігають дії шкідливих виробничих чинників на організм людини або зменшують цю дію. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Виробнича травма – травма, що сталася внаслідок дії виробничих чинників. (ДСТУ 2293:2014 Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. Наказ Міністерства розвитку України від 02 грудня 2014 р. № 1429 з 2015–05–01. URL: <http://surl.li/rfka0>).

Виробнича травма – ушкодження, яке виникло в працівників чи службовців при виконанні роботи на території виробничого підприємства чи

установи і спричинило порушення цілісності тканини або функції органа чи організму в цілому (*Про виробничий травматизм – Східне міжрегіональне управління. Східне міжрегіональне управління – Державної служби України з питань праці. URL: <https://smu.dsp.gov.ua/news/pro-vyrobnychy-travmatyzm/>*).

Виробниче приміщення – замкнений простір у будівлях і спорудах, призначений для трудової діяльності людей. (*ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).*

Виробниче середовище – це середовище, в якому людина здійснює свою трудову діяльність. Воно містить комплекс підприємств, організацій, установ, засобів транспорту, комунікацій тощо. (*Маслова О.В., Гончарова І.П. Ризикоорієнтовні підходи в охороні праці: електронний навчальний курс / О.В. Маслова, І.П. Гончарова, Біла Церква, БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН УКРАЇНИ, 2023. 76 с. URL: <http://surl.li/rfkca>*).

Виробничий травматизм – явище, що характеризується сукупністю виробничих травм і нещасних випадків на виробництві. (*ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).*

Внутрішній трудовий розпорядок – це система регульованих трудових правовідносин, що складаються між роботодавцем і працівником (колективом працівників) усередині підприємства (установи, організації) у процесі праці і забезпечують здійснення суб'єктивних прав та виконання обов'язків усіма його учасниками. (*ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).*

Вогнестійкість – це здатність будівельних конструкцій зберігати свої робочі функції і властивості під дією високих температур пожежі. (*ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).*

Гігієнічні вимоги – комплекс вимог до об'єкта дослідження, які унеможливають прояви його шкідливого впливу на здоров'я людини та навколишнє середовище. (*ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01.*

Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfkao> (дата звернення: 04.03.2024).

Гігієна праці – галузь практичної і наукової діяльності, що вивчає стан здоров'я працівників у його обумовленості умовами праці і на цій основі обґрунтовує заходи і засоби щодо збереження і зміцнення здоров'я працівників, профілактики несприятливого впливу умов праці. *(ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfkao> (дата звернення: 04.03.2024).*

Гігієна праці та виробнича санітарія – це система організаційних, гігієнічних і санітарно-технічних заходів та засобів запобігання впливу на працівників шкідливих виробничих факторів *(Гігієна праці в деталях: вимоги виробничої санітарії до робочого місця – Південне міжрегіональне управління Державної служби з питань праці (сайт в стадії розробки). Південне міжрегіональне управління Державної служби з питань праці (сайт в стадії розробки). URL: <http://surl.li/osbzt>).*

Гігієнічний норматив – рівень шкідливих виробничих факторів, який при щоденній (крім вихідних днів) 8-годинній роботі (але не більше 40 годин на тиждень протягом усього робочого стажу) не повинен викликати захворювань або відхилень у стані здоров'я *(Про затвердження Державних санітарних норм та правил «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу»: Наказ МОЗ України від 08.04.2014 р. № 248. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0472-14#Text>).*

Гігієнічний норматив – науково обґрунтований і офіційно регламентований рівень шкідливого чинника, перевищення якого може призвести до захворювань або інших несприятливих наслідків для людини і оточуючого природного середовища. *(ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfkao> (дата звернення: 04.03.2024).*

Гігієнічна характеристика умов праці – визначення і оцінка стану умов праці (робочого місця, виробничого середовища, трудового процесу) щодо відповідності їх державним санітарним нормам, правилам, гігієнічним нормативам. *(ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ :*

Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Горіння – складний фізико-хімічний процес, що супроводжується виділенням теплоти і випромінюванням світла. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Граничнодопустима концентрація (ГДК) – концентрація речовини, яка за умов регламентованої тривалості її щоденної дії при 8-годинній роботі (але не більше ніж 40 годин протягом тижня) не повинна викликати захворювань або відхилень у стані здоров'я, які можуть бути діагностовані сучасними методами досліджень протягом трудового стажу працівників (Про затвердження Державних санітарних норм та правил «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу»: Наказ МОЗ України від 08.04.2014 р. № 248. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0472-14#Text>).

Гранично допустима концентрація (ГДК, ГДУ) – концентрація шкідливої речовини у повітрі робочої зони, діяння якої незалежно від наявності інших шкідливих чинників, що не перевищують нормативів при роботі встановленої тривалості, протягом всього трудового стажу не призведе до захворювання або іншого відхилення у стані здоров'я як самого працюючого так і його нащадків. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Державний нагляд за охороною праці – діяльність уповноважених державних органів і посадових осіб, що спрямована на забезпечення виконання органами виконавчої влади, суб'єктами господарювання і працівниками вимог актів законодавства та інших нормативно-правових актів про охорону праці. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Державні міжгалузеві та галузеві нормативні акти про охорону праці – правила, стандарти, норми, положення, інструкції та інші документи, яким надано чинність правових норм, обов'язкових для виконання. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-

99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Допустимий ризик – це максимальний ризик, який не повинен перевищуватись незважаючи на очікуваний результат (Лукащук-Федик С. *Безпека життєдіяльності: навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти України I-IV рівнів акредитації* / ред. С. Лукащук-Федик. Тернопіль: ТНЕУ, 2015. 267 с.).

Електробезпека – це система організаційних та технічних заходів і засобів, що забезпечують захист людей (живої природи) від шкідливого та небезпечного впливу електричного струму, електричної дуги, електромагнітного поля і статичної електрики (*Охорона праці та пожежна безпека. Охорона праці та пожежна безпека*. URL: <https://otipb.at.ua/>).

Засіб індивідуального захисту – засіб захисту, що надягається на тіло працівника або його частину або використовується працівником під час праці (*Про затвердження Правил технічної експлуатації наземних засобів радіотехнічного забезпечення в цивільній авіації України: Наказ М-ва трансп. та зв'язку України від 08.05.2007 р. № 381: станом на 2 лип. 2022 р.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-07#Text>).

Життєве середовище – другий елемент системи «людина – життєве середовище», її об'єкт. Життєве середовище є частиною Всесвіту, де перебуває або може перебувати в даний час людина і функціонують системи її життєзабезпечення. (Маслова О.В., Гончарова І.П. *Ризикоорієнтовні підходи в охороні праці: електронний навчальний курс* / О.В. Маслова, І.П. Гончарова, Біла Церква, БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН УКРАЇНИ, 2023. 76 с. URL: <http://surl.li/rfkca>).

Законодавство про охорону праці – це нормативні акти, які регулюють питання безпеки та здоров'я працівників на робочому місці. Це включає правила та норми, які регулюють умови праці, вимоги до обладнання та засобів захисту, а також відповідальність за порушення цих правил. (Маслова О.В., Гончарова І.П. *Ризикоорієнтовні підходи в охороні праці: електронний навчальний курс* / О.В. Маслова, І.П. Гончарова, Біла Церква, БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН УКРАЇНИ, 2023. 76 с. URL: <http://surl.li/rfkca>).

Засіб захисту (працівника) – засіб, призначений для запобігання або зменшення впливу на працівника небезпечних і (або) шкідливих виробничих чинників. (ДСТУ 2293:2014. *Охорона праці. Терміни та визначення основних понять*. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ :

Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Засіб індивідуального захисту(ЗІЗ) – пристрій, що забезпечує захист організму людини від небезпечних і шкідливих виробничих чинників. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Засіб колективного захисту (працівників) – засіб захисту, конструктивно і (або) функціонально пов'язаний з виробничим обладнанням, виробничим процесом, виробничим приміщенням (будівлею) або виробничим майданчиком. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Захист працівників – це процес забезпечення безпеки та здоров'я працівників під час виконання їх обов'язків. Це може включати застосування засобів індивідуального захисту, навчання та інструктування з техніки безпеки та відповідне обладнання робочих місць. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Заходи з попередження ризиків – це конкретні дії, які вживаються для зменшення ризиків на робочому місці. Це може включати зміну процесів виробництва, надання належної інструкції з техніки безпеки та забезпечення необхідних засобів захисту. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Здоров'я – стан фізичного та психічного благополуччя людини, в тому числі відсутність хвороб і фізичних вад. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Знак безпеки праці – знак, призначений для попереджування працівників про можливу небезпеку, заборону або припис певних дій, а також для інформування про розміщення об'єктів, використання яких пов'язано із унеможливленням або зниженням наслідків дії небезпечних і (або) шкідливих

виробничих чинників. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Зона дихання – простір у радіусі 50 см від обличчя працівника. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Катастрофа – надзвичайна подія в технічній системі, що супроводжується загибеллю людей. (Маслова О.В., Гончарова І.П. Ризикоорієнтовні підходи в охороні праці: електронний навчальний курс / О.В. Маслова, І.П. Гончарова, Біла Церква, БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН УКРАЇНИ, 2023. 76 с. URL: <http://surl.li/rfkca>).

Категорія робіт – розмежування робіт за тяжкістю праці, напруженістю, ступенем професійної небезпеки (шкідливості). (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Колір безпеки – установлений колір, призначений для привернення уваги працівника до окремих елементів виробничого обладнання і (або) будівельної конструкції, які можуть бути джерелами небезпечних і (або) шкідливих виробничих чинників, а також до засобів пожежогасіння і знаків безпеки. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Культура безпеки життєдіяльності населення – це сукупність цінностей, стандартів, моральних норм і норм поведінки, спрямованих на підтримання самодисципліни як способу підвищення рівня безпеки. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Медичне протипоказання – наявність в організмі працівника анатомо-фізіологічних відхилень або паталогічних процесів, які перешкоджають виконанню певної роботи. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Медичний огляд – огляд працівників спеціальною комісією лікарів з обов’язковими лабораторними, клінічними і функціональними дослідженнями з метою визначення можливості допущення до виконання конкретної роботи, (до професії) за станом здоров’я. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Мінімізація ризиків – це процес прийняття заходів для зменшення рівня на робочому місці, оцінка ризиків їх впливу на працівників та середовище праці, а також визначення заходів з їх усунення. (Маслова О.В., Гончарова І.П. Ризикоорієнтовні підходи в охороні праці: електронний навчальний курс / О.В. Маслова, І.П. Гончарова, Біла Церква, БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН УКРАЇНИ, 2023. 76 с. URL: <http://surl.li/rfkca>).

Навчання з питань охорони праці – навчання працівників, учнів, курсантів, студентів, слухачів з метою отримання необхідних знань і навичок з питань охорони праці або безпечного ведення робіт (Про затвердження Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці (НПАОП 0.00-4.12-05) та Переліку робіт з підвищеною небезпекою: Наказ Держ. ком. України з нагляду за охорон. пр. від 26.01.2005р. № 15: станом на 14 квіт. 2017р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0231-05#Text>).

Надзвичайна подія – подія, що відбувається зазвичай короткочасно і володіє високим рівнем негативного впливу на людей, природні та матеріальні ресурси. До надзвичайної події відносяться великі аварії, катастрофи та стихійні лиха. (Маслова О.В., Гончарова І.П. Ризикоорієнтовні підходи в охороні праці: електронний навчальний курс / О.В. Маслова, І.П. Гончарова, Біла Церква, БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН УКРАЇНИ, 2023. 76 с. URL: <http://surl.li/rfkca>).

Надзвичайна ситуація (НС) – це обстановка на певній території, що склалася в результаті аварії, небезпечного природного явища, катастрофи, стихійного чи іншого лиха, які можуть спричинити або спричинили за собою людські жертви, шкоду здоров’ю людей або навколишньому природному середовищу, значні матеріальні втрати і порушення умов життєдіяльності людей. (Маслова О.В., Гончарова І.П. Ризикоорієнтовні підходи в охороні праці: електронний навчальний курс / О.В. Маслова, І.П. Гончарова, Біла Церква, БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН УКРАЇНИ, 2023. 76 с. URL: <http://surl.li/rfkca>).

Напруженість праці – ступінь емоційного навантаження на організм при виконанні трудового процесу, що вимагає переважно інтенсивної роботи мозку при отриманні і переробці інформації. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни

та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfkao> (дата звернення: 04.03.2024).

Напруженість праці – характеристика трудового процесу, що відображає навантаження переважно на центральну нервову систему, органи чуттів, емоційну сферу працівника (*Про затвердження Державних санітарних норм та правил «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу»*: Наказ МОЗ України від 08.04.2014 р. № 248. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0472-14#Text>).

Небезпека – подія, умова або ситуація, яка існує в навколишньому середовищі і здатна призвести до фізичної, психічної, моральної шкоди та поранень різного ступеня (навіть до смертельних). (ДСТУ 2293:2014. *Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfkao> (дата звернення: 04.03.2024).*

Небезпечна зона – простір, у якому можлива дія на працівника небезпечного і (або) шкідливого виробничого чинника. (Маслова О.В., Гончарова І.П. *Ризикоорієнтовні підходи в охороні праці: електронний навчальний курс / О.В. Маслова, І.П. Гончарова, Біла Церква, БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН УКРАЇНИ, 2023. 76 с. URL: <http://surl.li/rfkca>.*

Небезпечний (виробничий) чинник – виробничий чинник, вплив якого на працівника приводить до гострого отруєння або іншого раптового різкого погіршення здоров'я або до смерті. (ДСТУ 2293:2014. *Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfkao> (дата звернення: 04.03.2024).*

Небезпечний виробничий фактор – фактор середовища і трудового процесу, що може бути причиною гострого захворювання (отруєння), раптового різкого погіршення здоров'я або смерті (*Про затвердження Державних санітарних норм та правил «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу»*: Наказ МОЗ України від 08.04.2014 р. № 248. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0472-14#Text>).

Непрацездатність – повна чи часткова втрата загальної або професійної працездатності внаслідок захворювання, нещасного випадку або вродженої фізичної вади. (ДСТУ 2293:2014. *Охорона праці. Терміни та визначення основних*

понять. На заміну ДСТУ 2293-99; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Нещасний випадок – дія небезпечного чинника на організм під час виконання працівником трудових обов'язків, унаслідок чого виникає травма. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Нещасний випадок – обмежена в часі подія або раптовий вплив на працівника небезпечного виробничого фактора чи середовища, що сталися у процесі виконання ним трудових обов'язків, внаслідок яких заподіяно шкоду здоров'ю працівника або настала його смерть (Андрієнко В. М. Вітчизняний досвід стандартизації безпеки праці на будівельних підприємствах. ЕКОНОМІЧНА НАУКА Серія «Інвестиції: практика та досвід». 2014. № 6. С. 90–94. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/6_2014/18.pdf).

Нещасний випадок на виробництві – раптове погіршення стану здоров'я чи настання смерті працівника під час виконання ним трудових обов'язків внаслідок короточасного (тривалістю не довше однієї робочої зміни) впливу небезпечного або шкідливого чинника. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Нещасні випадки невиробничого характеру – не пов'язані з виконанням трудових обов'язків травми, у тому числі отримані внаслідок заподіяних тілесних ушкоджень іншою особою, отруєння, самогубства, опіки, обмороження, утоплення, ураження електричним струмом, блискавкою, травми, отримані внаслідок стихійного лиха, контакту з тваринами тощо (далі-нещасні випадки), які призвели до ушкодження здоров'я або смерті потерпілих. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Нормативно-правовий акт – офіційний документ, прийнятий (виданий) уповноваженим на це суб'єктом у визначених законом формі та порядку, який встановлює норми права для неозначеного кола осіб і розрахований на неодноразове застосування (Про нормативно-правові акти: Проект Закону

України (Одерж. ВР України) від 21.01.2008 р. № 1343-1. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JF11B01A?an=3>).

Оптимальні умови праці – умови, за яких зберігається не лише здоров'я працівників, а й створюються передумови для підтримання високого рівня працездатності (Про затвердження Державних санітарних норм та правил «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу»: Наказ МОЗ України від 08.04.2014 р. № 248. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0472-14#Text>).

Основне місце роботи – це місце роботи, де працівник працює на підставі укладеного трудового договору, де знаходиться (оформлена) його трудова книжка, до якої вноситься відповідний запис про роботу. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Охорона здоров'я працівників – комплекс заходів, спрямованих на збереження здоров'я працівників з урахуванням категорії виконуваних робіт та виробничого середовища. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Охорона праці – це система законодавчих актів і відповідних соціально-економічних, технічних, гігієнічних та організаційних заходів, що забезпечують безпеку людини, збереження її здоров'я і працездатності в процесі праці. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Охорона праці – це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності (Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 р. № 2694-XII : станом на 1 жовт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>).

Оцінка ризиків – це процес визначення потенційно небезпечних факторів. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-

дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Оцінка ризиків – полягає у систематичному виявленні небезпек, визначенні величини ризиків, вжитті заходів, необхідних для безпеки і захисту здоров'я працівників (*Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків, пов'язаних із впливом небезпечних хімічних речовин та Граничних біологічних величин хімічних речовин: Наказ МОЗ України від 03.01.2023 р. № 8: станом на 10 лют. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0112-23#Text>*).

Переважне право на укладення трудового договору – це право, яким протягом року може скористатися працівник, звільнений у зв'язку зі змінами в організації виробництва і праці (в тому числі реорганізації, банкрутства або перепрофілювання підприємства, установи, організації, скорочення чисельності або штату працівників), у разі поворотного прийняття на роботу, якщо власник або уповноважений ним орган провадить прийняття на роботу працівників аналогічної кваліфікації. (*ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).*

Періодичний медичний огляд – медичний огляд працівників, який проводять з установленою періодичністю з метою виявлення ознак виробничо зумовлених захворювань, а також патологічних станів, що розвинулися протягом трудової діяльності та перешкоджають продовженню роботи за певним фахом. (*ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).*

Підвищення свідомості про безпеку праці – це процес надання працівникам необхідної інформації та навчання з техніки безпеки для підвищення їх свідомості про ризики та способів їх управління. (*ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).*

План евакуації під час аварії – документ, у якому вказані евакуаційні шляхи й виходи, встановлені правила поведінки людей, а також порядок і послідовність дій персоналу, який обслуговує об'єкт на випадок аварії (повинен переглядатися 1 раз на 3 роки). (*ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від*

2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfkao> (дата звернення: 04.03.2024).

Планування ризиків – це процес визначення потенційних ризиків та прийняття заходів для їх управління. Це може включати підготовку планів евакуації та надання інструкцій з техніки безпеки. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfkao> (дата звернення: 04.03.2024).

Пожежна безпека – стан захищеності життя та здоров'я людини, майна, навколишнього природного середовища від пожеж, що характеризується досягненням прийняттого рівня ризику виникнення пожежі (Кодекс цивільного захисту України : Кодекс України від 02.10.2012 р. № 5403-VI : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>).

Пожежна профілактика – це комплекс заходів, які спрямовані на попередження пожеж, запобігання розповсюдженню вогню, передбачення можливих шляхів евакуації людей і матеріальних цінностей та створення умов для швидкої ліквідації пожеж (Охорона праці в галузі : навчальний посібник / П. Атаманчук та ін. Київ: Центр учб. літ., 2017. 322 с).

Побутове середовище – це середовище проживання людини що містить сукупність житлових будівель, споруд спортивного і культурного призначення, а також комунально- побутових організацій і установ. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfkao> (дата звернення: 04.03.2024).

Подія – подія, що складається з негативного впливу з заподіянням шкоди людським, природним і (або) матеріальних ресурсів. (Маслова О.В., Гончарова І.П. Ризикоорієнтовні підходи в охороні праці: електронний навчальний курс / О.В. Маслова, І.П. Гончарова, Біла Церква, БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН УКРАЇНИ, 2023. 76 с. URL: <http://surl.li/rfkca>).

Пожежа – неконтрольоване горіння поза спеціальним вогнищем, що розвивається в часі і просторі і є небезпечним для людей, матеріальних цінностей та навколишнього середовища. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfkao> (дата звернення: 04.03.2024).

Пожежна безпека – це розділ охорони праці, що вивчає теорію процесів горіння, основні поняття та визначення в цій сфері, розробляє систему попередження пожеж та заходи пожежного захисту. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfkao> (дата звернення: 04.03.2024).

Пожежна профілактика – комплекс організаційних заходів та технічних засобів спрямованих на запобігання можливому виникненню пожежі чи зменшення її негативних наслідків. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfkao> (дата звернення: 04.03.2024).

Пожежовибухонебезпечність речовин – це сукупність властивостей, що характеризують їх здатність до виникнення й поширення горіння. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfkao> (дата звернення: 04.03.2024).

Попередній медичний огляд – медичний огляд, який проводиться під час влаштування на роботу для визначення початкового стану здоров'я претендента та його відповідності конкретно обраній професії. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfkao> (дата звернення: 04.03.2024).

Постійне робоче місце – робоче місце, на якому працівник перебуває половину або більшу частину свого робочого часу (понад дві години безперервно). (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfkao> (дата звернення: 04.03.2024).

Право на працю – це гарантована державою можливість громадянина заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfkao> (дата звернення: 04.03.2024).

Працездатність – це здатність людини до активної діяльності, що характеризується можливістю виконання роботи і функціональним станом

організму в процесі роботи. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ: Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Працівник – це фізична особа, яка безпосередньо власною працею виконує трудову функцію згідно з укладеним з роботодавцем трудовим договором (контрактом) відповідно до закону. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Професійна захворюваність – явище, що характеризується сукупністю професійних захворювань. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Професійне захворювання – захворювання, що виникло внаслідок професійної діяльності застрахованого та зумовлено виключно або переважно впливом шкідливих речовин і певних видів робіт та інших факторів, пов'язаних з роботою (Андрієнко В. М. Вітчизняний досвід стандартизації безпеки праці на будівельних підприємствах. ЕКОНОМІЧНА НАУКА Серія "Інвестиції: практика та досвід". 2014. № 6. С. 90–94. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/6_2014/18.pdf).

Професійна небезпека (шкідливість) – небезпека, яка може виникнути під час виконання роботи та призвести до травми, хвороби або смерті. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Професійний ризик – величина ймовірності порушення (ушкодження) здоров'я працівника з урахуванням тяжкості наслідків внаслідок несприятливого впливу факторів виробничого середовища і трудового процесу. Гігієнічна оцінка професійного ризику проводиться з урахуванням величини експозиції цих факторів, показників стану здоров'я працівника та втрати ним працездатності (Про затвердження Державних санітарних норм та правил «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу» : Наказ МОЗ України від 08.04.2014 р. № 248. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0472-14#Text>).

Професійна реабілітація – поновлення професійної працездатності. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Професійна хвороба; професійне захворювання – патологічний стан людини, обумовлений надмірним напруженням організму, або дією шкідливого виробничого чинника під час трудової діяльності. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Професійне отруєння – гостра або хронічна інтоксикація викликана дією шкідливого хімічного чинника в умовах виробництва. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Професійний відбір – сукупність заходів, метою яких є відбір осіб для виконання певного виду трудової діяльності за їхніми професійними знаннями, анатоמו-фізіологічними і психологічними особливостями, станом здоров'я та віком. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Професійні захворювання – захворювання причиною якого є дія шкідливого чинника в умовах виробництва, підтверджена в установленому законом порядку. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Профілактика травматизму – це комплекс заходів з метою попередження травм та інших травматичних ушкоджень на робочому місці. Ці заходи можуть включати в себе визначення потенційних ризиків та небезпек на робочому місці, навчання працівників правилам техніки безпеки, встановлення безпечних процедур роботи та забезпечення відповідного обладнання і заходів індивідуального захисту. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01.

Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Раціональний режим праці і відпочинку – співвідношення періодів роботи і відпочинку, за яких висока продуктивність праці поєднується з високою і стійкою працездатністю людини без ознак надмірної втоми, протягом можливого тривалого періоду. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Ризик небезпеки – це імовірність події (подій), яка (які) є небезпечною (-ими). Ризик небезпеки є критерієм реалізації небезпеки. ризиків на робочому місці. Це може включати застосування нових технологій, зміну умов праці, навчання працівників та забезпечення відповідного обладнання та засобів захисту. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Ризикоорієнтована охорона праці – це підхід до охорони праці, який полягає у виявленні, оцінці та мінімізації можливих ризиків на робочому місці. Основна мета полягає в забезпеченні безпечних та здорових умов праці. (Маслова О.В., Гончарова І.П. Ризикоорієнтовні підходи в охороні праці: електронний навчальний курс / О.В. Маслова, І.П. Гончарова, Біла Церква, БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН УКРАЇНИ, 2023. 76 с. URL: <http://surl.li/rfkca>).

Роботодавець – це юридична особа (її філія, відділення, інший відокремлений підрозділ чи її представництво) або самозайнята особа, яка використовує найману працю фізичних осіб на підставі укладених трудових договорів (контрактів) та несе обов'язки із сплати їм заробітної плати, а також нарахування, утримання та сплати податку на доходи фізичних осіб до бюджету, нарахувань на фонд оплати праці, інші обов'язки, передбачені законами. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Робочий день (зміна) – встановлена законодавством тривалість (у годинах) роботи протягом доби (Про затвердження Державних санітарних норм та правил «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості

трудового процесу»: Наказ МОЗ України від 08.04.2014 р. № 248. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0472-14#Text>).

Робоча зона – визначений простір, у якому розташовано робочі місця постійного або непостійного (тимчасового) перебування працівників. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Робоче місце – місце постійного або тимчасового перебування працівників в процесі трудової діяльності. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Робоче місце – місце постійного чи тимчасового перебування працюючих в процесі трудової діяльності (Про затвердження Державних санітарних норм та правил «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу» : Наказ МОЗ України від 08.04.2014 р. № 248. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0472-14#Text>).

Робочий час – це час встановлений законом, протягом якого відповідно до правил внутрішнього розпорядку або іншого, прийнятого на підприємстві порядку, працівник має виконувати доручену йому працю, або службові обов'язки. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Самозаймання – це процес горіння, що виникає через тепло, яке утворюється в речовині в наслідок само ініційованих екзотермічних процесів. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Система стандартів безпеки праці (ССБП) – це комплекс взаємопов'язаних стандартів спрямованих на забезпечення безпеки, збереження здоров'я і працездатності людини в процесі праці. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Стихійне лихо – надзвичайна подія, пов’язане зі стихійними явищами на Землі і призвело до руйнування біосфери, техносфери, до загибелі або втрати здоров’я людей. (Маслова О.В., Гончарова І.П. *Ризикоорієнтовні підходи в охороні праці: електронний навчальний курс* / О.В. Маслова, І.П. Гончарова, Біла Церква, БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН УКРАЇНИ, 2023. 76 с. URL: <http://surl.li/rfkca>).

Строковий трудовий договір – це трудовий договір, укладений на визначений строк, встановлений за погодженням сторін. (ДСТУ 2293:2014. *Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99* ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfkao> (дата звернення: 04.03.2024).

Техніка безпеки – це система організаційних і технічних заходів і засобів, спрямованих на відвернення впливу на працюючих небезпечних виробничих чинників. (ДСТУ 2293:2014. *Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99* ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfkao> (дата звернення: 04.03.2024).

Техніка безпеки – це система організаційних і технічних заходів і засобів, що запобігають впливу небезпечних виробничих факторів на робітників (Технологія кам’яних робіт: Електронний підручник для ПТНЗ/ І. Шупік та ін.; ред.: В. Радкевич, Л. Карташова. URL: <https://stonework.pto.org.ua/>).

Тимчасове робоче місце – робоче місце, на якому працівник перебуває менше половини або меншу частину (менше двох годин неперервно) тривалості щоденної роботи (зміни). (ДСТУ 2293:2014. *Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99* ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfkao> (дата звернення: 04.03.2024).

Травма – людини або його функцій внаслідок дії чинників зовнішнього середовища. (ДСТУ 2293:2014. *Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99* ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfkao> (дата звернення: 04.03.2024).

Травматизм (грец.trauma-рана) – це порушення анатомічної цілісності організму або його функцій унаслідок раптової короткочасної дії будь-якого зовнішнього чинника (механічного, хімічного, термічного і ін.), у результаті чого настає тимчасова або постійна втрата працездатності. (ДСТУ 2293:2014. *Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99* ; чинний

від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Травмонебезпечний фактор – негативний вплив на людину, який призводить до травми або смерті. (Маслова О.В., Гончарова І.П. Ризикоорієнтовні підходи в охороні праці: електронний навчальний курс / О.В. Маслова, І.П. Гончарова, Біла Церква, БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН УКРАЇНИ, 2023. 76 с. URL: <http://surl.li/rfkca>).

Трудова діяльність (людини) – реалізація цільової функції, сформованої потребами суспільства, здійснювана у певній організаційно-правовій формі господарювання. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Трудове каліцтво – втрата здоров'я працівником внаслідок виробничої травми. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Трудовий договір – це угода між працівником і власником підприємства, установи, організації або уповноваженим ним органом чи фізичною особою, за якою працівник зобов'язується виконувати роботу, визначену цією угодою, з підляганням внутрішньому трудовому розпорядкові, а власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган чи фізична особа зобов'язується виплачувати працівникові заробітну плату і забезпечувати умови праці, необхідні для виконання роботи, передбачені законодавством про працю, колективним договором і угодою сторін. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Тяжкість праці – характеристика трудової діяльності людини, яка визначає ступінь залученості до роботи м'язів та відображає фізіологічні витрати внаслідок фізичного навантаження. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Умови праці – сукупність чинників виробничого середовища і трудового процесу, які впливають на здоров'я і працездатність людини під час виконання

нею трудових обов'язків. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Управління ризиками – це процес вживання заходів для зменшення ризиків та забезпечення безпеки працівників. Це може включати визначення пріоритетів, планування та виконання заходів з мінімізації ризиків, контроль за їх ефективністю та оцінка результатів. (Маслова О.В., Гончарова І.П. Ризикоорієнтовні підходи в охороні праці: електронний навчальний курс / О.В. Маслова, І.П. Гончарова, Біла Церква, БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН УКРАЇНИ, 2023. 76 с. URL: <http://surl.li/rfkca>).

Фізіологія праці – це розділ гігієни праці, що вивчає зміну функціонального стану організму людини під впливом виробничої діяльності і розробляє фізіологічно обосновані засоби організації трудового процесу, що сприяють попередженню втоми і підтримуванню високого рівня працездатності. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Характер праці – особливості трудового процесу (тяжкість, напруженість, монотонність і ін.), що здатні при відповідних умовах чинити несприятливу дію на здоров'я людини і її працездатність. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Шкідлива речовина – це та, яка при контакті з організмом людини у випадку порушення вимог безпеки і гігієни праці може викликати захворювання або відхилення у стані здоров'я як в процесі контакту з нею, так і у віддалені строки життя сучасного і наступного поколінь, що визначаються сучасними засобами. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Шкідливий (виробничий) чинник – виробничий чинник, вплив якого за певних умов може призвести до захворювання, зниження працездатності і (або) негативного впливу на здоров'я нащадків. (ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99 ; чинний від

2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Шкідливий фактор – негативний вплив на людину, яке призводить до погіршення самопочуття або захворюванню. (Маслова О.В., Гончарова І.П. *Ризикоорієнтовні підходи в охороні праці: електронний навчальний курс* / О.В. Маслова, І.П. Гончарова, Біла Церква, БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН УКРАЇНИ, 2023. 76 с. URL: <http://surl.li/rfkca>).

Шкідливий виробничий фактор – виробничий чинник, вплив якого за певних умов може призвести до захворювання, зниження працездатності і (або) негативного впливу на здоров'я нащадків (*Про затвердження Правил технічної експлуатації наземних засобів радіотехнічного забезпечення в цивільній авіації України* : Наказ М-ва трансп. та зв'язку України від 08.05.2007 р. № 381 : станом на 2 лип. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-07#Text>).

Шкідливий чинник – виробничий чинник, що здатний чинити негативний вплив на працездатність і стан здоров'я аж до виникнення професійного захворювання. (ДСТУ 2293:2014. *Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99* ; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. Київ : Націон. науково-дослід. інститут, 2015. 13 с. URL: <http://surl.li/rfka0> (дата звернення: 04.03.2024).

Шкідливі умови праці – стан умов праці, за якого рівень впливу одного або більше факторів виробничого середовища та/або трудового процесу перевищує допустимий (*Про затвердження Державних санітарних норм та правил «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу»* : Наказ МОЗ України від 08.04.2014 р. № 248. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0472-14#Text>).

МОДУЛЬ № 4.

ОСВІТНІ ІННОВАЦІЇ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

ВИКЛАДАЧА ЗП(ПТ)О. ОСОБЛИВОСТІ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

ЗМ 4.2 ОСОБЛИВОСТІ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДІ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Адаптація змісту навчального предмета (інтегрованого курсу) – зміна методів і способів навчання, рівня складності завдань з урахуванням індивідуальних потреб учнів з особливими освітніми потребами без зміни загального обсягу навчального навантаження та очікуваних результатів навчання (*Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 р. № 957 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text>).

Безпечне освітнє середовище – сукупність умов у закладі освіти, що унеможливають заподіяння учасникам освітнього процесу фізичної, майнової та/або моральної шкоди, зокрема внаслідок недотримання вимог санітарних, протипожежних та/або будівельних норм і правил, законодавства щодо кібербезпеки, захисту персональних даних, безпечності та якості харчових продуктів та/або надання неякісних послуг з харчування, шляхом фізичного та/або психологічного насильства, експлуатації, дискримінації за будь-якою ознакою, приниження честі, гідності, ділової репутації (зокрема шляхом булінгу (цькування), поширення неправдивих відомостей тощо), пропаганди та/або агітації, зокрема з використанням кіберпростору, а також унеможливають вживання на території та в приміщеннях закладу освіти алкогольних напоїв, тютюнових виробів, наркотичних засобів, психотропних речовин (*Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>).

Допоміжні засоби для навчання – пристрої, обладнання, засоби та технології, що використовуються з технічною, дидактичною, методичною, функціональною, навчально-розвивальною, ігровою, комунікативною метою для покращення навчальної діяльності, розвитку навичок комунікації та забезпечення надання особам з особливими освітніми потребами підтримки в освітньому процесі (*Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку забезпечення допоміжними засобами для навчання осіб з особливими освітніми потребами у закладах освіти» №1289 від 9 грудня 2020 року*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1289-2020-n#n10>).

Здобувачі освіти з особливими освітніми потребами – особи з особливими освітніми потребами, які здобувають освіту у закладах професійної (професійно-технічної) освіти (*Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти» від 10.07.2019 №636*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/636-2019-n#n8>).

Індивідуальна освітня траєкторія – персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання. Індивідуальна освітня траєкторія в закладі освіти може бути реалізована через індивідуальний навчальний план (Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 №2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>).

Індивідуальна програма розвитку – документ, що забезпечує індивідуалізацію навчання особи з особливими освітніми потребами, закріплює перелік необхідних психолого-педагогічних, корекційних потреб/послуг для розвитку дитини та розробляється групою фахівців з обов'язковим залученням батьків дитини з метою визначення конкретних навчальних стратегій і підходів до навчання (Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 №2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>).

Індивідуальний навчальний план – документ, що визначає послідовність, форму і темп засвоєння здобувачем освіти освітніх компонентів освітньої програми з метою реалізації його індивідуальної освітньої траєкторії та розробляється закладом освіти у взаємодії із здобувачем освіти за наявності необхідних для цього ресурсів (Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 №2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>).

Інклюзивна група – група у закладі професійної (професійно-технічної) освіти, в якій поряд з іншими здобувачами освіти навчаються одна або більше осіб з особливими освітніми потребами (Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти» від 10.07.2019 №636. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/636-2019-n#n8>).

Інклюзивне навчання – система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників (Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 №2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>).

Інклюзивне освітнє середовище – сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей (Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 №2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>).

Інклюзивне професійне (професійно-технічне) навчання – система освітніх послуг для здобуття професії або професійних навичок особами з особливими освітніми потребами, гарантованих державою (*Стаття 3 доповнено частиною восьмою згідно із Законом № 2541-VIII від 06.09.2018 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80#Text>*).

Інклюзивно-ресурсний центр – установа, що утворюється з метою забезпечення права осіб з особливими освітніми потребами на здобуття дошкільної та загальної середньої освіти, в тому числі у закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти та інших закладах освіти, які забезпечують здобуття освіти, шляхом проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку особи та забезпечення їх системного кваліфікованого супроводу (*Постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 765 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/765-2021-%D0%BF#Text>*).

Комплексна оцінка – збір та інтерпретація інформації про особливості розвитку особи з метою визначення її особливих освітніх потреб та ви-значення її освітніх труднощів, розроблення рекомендацій щодо її індивідуальної освітньої траєкторії, модифікації чи адаптації освітньої програми (навчальних предметів), організації освітнього середовища, особливостей організації надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг (*Постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 №545 «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-n#Text>*).

Компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність. (*Частину першу статті 1 доповнено пунктом 15⁻¹ згідно із Законом № 463-IX від 16.01.2020 URL: <http://surl.li/ixnq>*).

Корекційно-розвиткові послуги (допомога) – комплексна система заходів супроводження особи з особливими освітніми потребами у процесі навчання, спрямованих на корекцію порушень шляхом розвитку особистості, її пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери та мовлення (*Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 №2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>*).

Медіатека – бібліотека цифрових носіїв інформації або комп'ютерного та мультимедійного обладнання, підключеного до інтернету, що використовується

під час освітнього процесу (*Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 р. № 957 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text>).

Модифікація змісту навчального предмета (інтегрованого курсу) – зміна змісту (шляхом спрощення, виключення, об'єднання тощо) навчання з урахуванням особливих освітніх потреб учнів зі зміною загального обсягу навчального навантаження та очікуваних результатів навчання (*Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 р. № 957 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text>).

Освітні труднощі – труднощі у навчанні, які впливають на процес здобуття освіти та результати навчання здобувачів освіти відповідного року навчання (*Постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 №545 «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-n#Text>).

Особа з особливими освітніми потребами – особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту (*Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 №2145-VIII*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>).

Отримувач соціальної послуги – дитина, яка відповідно до висновку про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи, наданого ІРЦ, потребує супроводу під час інклюзивного навчання (*Державний стандарт соціальної послуги супроводу під час інклюзивного навчання. І. Загальні положення* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0072-22#Text>).

Особа, яка надає соціальну послугу (далі - асистент дитини (учня), – соціальний робітник або фізична особа – підприємець, який безпосередньо здійснює заходи, що складають зміст соціальної послуги, та пройшов відповідне навчання, організоване обласними, Київським міським центрами соціальних служб (*Державний стандарт соціальної послуги супроводу під час інклюзивного навчання. І. Загальні положення* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0072-22#Text>).

Оцінка потреби учня/учениці в наданні підтримки – процес визначення потреби учня/учениці в наданні йому підтримки в освітньому процесі та її рівня (*Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 р. № 957 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної*

середньої освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text>).

Підтримка в освітньому процесі – підтримка, що надається здобувачам освіти постійно або тимчасово та передбачає створення для них сприятливих для навчання умов у закладі освіти, а також здійснення додаткових заходів, спрямованих на подолання їхніх освітніх труднощів, зокрема тих, що виникли внаслідок психологічної травми (*Постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 №545 «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр»*). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-n#Text>).

Психолого-педагогічні послуги – комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку особи з особливими освітніми потребами, що передбачені індивідуальною програмою розвитку та надаються педагогічними працівниками закладів освіти, інклюзивно-ресурсних центрів, іншими фахівцями (*Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 №2145-VIII*). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>).

Психолого-педагогічний супровід – комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку дитини, передбачених індивідуальною програмою розвитку (*Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 №2145-VIII*). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>).

Ресурсна кімната – спеціально облаштована кімната (частина кімнати), що має відповідний розподіл функціональних зон, призначена для розвитку учнів з особливими освітніми потребами, гармонізації їхнього психоемоційного стану та психологічного розвантаження, надання (проведення) індивідуальних та/або групових психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг (занять) (*Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 р. № 957 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти»*). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text>).

Рівні підтримки – обсяг тимчасової або постійної підтримки учнів в освітньому процесі відповідно до їхніх особливих освітніх потреб, що надається в закладі освіти (*Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 р. № 957 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти»*). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text>).

Розумне пристосування – запровадження, якщо це потрібно в конкретному випадку, необхідних модифікацій і адаптацій з метою забезпечення реалізації особами з особливими освітніми потребами конституційного права на

освіту нарівні з іншими особами (Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 №2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>).

Соціальна послуга – соціальна послуга супроводу під час інклюзивного навчання, яка передбачає комплекс заходів, спрямованих на забезпечення повної та ефективної участі отримувача соціальної послуги в освітньому процесі шляхом надання підтримки та допомоги в пересуванні, самообслуговуванні, комунікації, харчуванні, орієнтації у просторі, а також на забезпечення безпеки в приміщенні, на території закладу дошкільної освіти, закладу освіти, який забезпечує здобуття повної загальної середньої освіти, на іншій території під час екскурсій, навчальних поїздок, інших заходів, передбачених освітнім процесом (Державний стандарт соціальної послуги супроводу під час інклюзивного навчання I. Загальні положення <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0072-22#Text>).

Універсальний дизайн – дизайн об’єктів фізичного оточення, програм та послуг, максимально придатний для використання всіма групами населення без необхідності додаткової адаптації чи спеціального дизайну. Універсальний дизайн не виключає допоміжних пристроїв для конкретних груп осіб з інвалідністю, де це необхідно (Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 №2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>).

МОДУЛЬ № 5.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

ЗМ 5.3. ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЗАКЛАДІ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Автентифікація (з грец. *αυθεντικός*; *реальний або істинний*) – процедура встановлення належності користувачеві інформації в системі пред’явленого ним ідентифікатора (Про затвердження Правил забезпечення захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах : Постанова Каб. Міністрів України від 29.03.2006 р. № 373 : станом на 21 жовт. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-2006-n#Text>).

Антивірусне програмне забезпечення – це інтегрований компонент комп’ютерної системи, який захищає дані від відомих і майбутніх вірусів шляхом постійного оновлення своєї бази даних, процедур сканування та моніторингу

(Antivirus software optimization / I.-G. Ratiu et al. WSEAS Transactions on Information Science and Applications. 2008. Vol. 5, no. 7. P. 1095–1112).

Асинхронний режим – взаємодія між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої учасники взаємодіють між собою із затримкою у часі, застосовуючи при цьому інтерактивні освітні платформи, електронну пошту, форуми, соціальні мережі тощо (*Деякі питання організації дистанційного навчання. Наказ МОН № 1115 від 08.09.20 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#Text> (дата звернення: 21.03.2024).*

Багатофакторна автентифікація (*англ. multi-factor authentication*) – отримання доказів ідентичності двома та більше незалежними способами, наприклад: знання пароля та відбиток пальця (*Національний кластер кібербезпеки. Національний кластер кібербезпеки. URL: <https://cybersecuritycluster.org.ua/>*).

Брандмауер/файрвол (*нім. brandmauer/англ. firewall*) – апаратне або програмне забезпечення, призначене для запобігання несанкціонованому доступу до комп'ютера або мережі з іншого комп'ютера або мережі (*Національний кластер кібербезпеки. Національний кластер кібербезпеки. URL: <https://cybersecuritycluster.org.ua/>*).

Веб-сайт – сукупність даних, електронної (цифрової) інформації, інших об'єктів авторського права і (або) суміжних прав тощо, пов'язаних між собою і структурованих у межах адреси веб-сайту і (або) облікового запису власника цього веб-сайту, доступ до яких здійснюється через адресу мережі Інтернет, що може складатися з доменного імені, записів про каталоги або виклики і (або) числової адреси за Інтернет-протоколом (*Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 року № 3792-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text> (дата звернення: 21.03.2024).*

Веб-сторінка – складова частина веб-сайту, що може містити дані, електронну (цифрову) інформацію, інші об'єкти авторського права і (або) суміжних прав тощо (*Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 року № 3792-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text> (дата звернення: 21.03.2024).*

Віртуальна реальність – це технологія, що дозволяє користувачеві повністю зануритися у штучно створене за допомогою комп'ютера віртуальне середовище (*Вітковський Б., Чоп Т. Віртуальна реальність та нове освітнє середовище. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/286540543.pdf> (дата звернення: 21.03.2024).*

Великі дані (англ. *big data*) – масиви динамічних даних великих об’ємів та різних видів, що вимагають ефективних методів обробки для отримання розширеної інформації та інсайтів, цінних для прийняття рішень (*Глосарій термінів – для тлумачення ландшафту 4.0. Індустрія 4.0 в Україні. URL: <https://industry4-0-ukraine.com.ua/>*).

Вірус – шкідливе програмне забезпечення, яке завантажується на комп’ютер, а потім запускається, при цьому користувач не знає про це або не знає про усі наслідки такого запуску (*Національний кластер кібербезпеки. Національний кластер кібербезпеки. URL: <https://cybersecuritycluster.org.ua/>*).

Вірус-вимагач (англ. *ransomware*) – тип шкідливого програмного забезпечення, який блокує доступ до ключових компонентів даних/ мережі та вимагає сплати викупу (*Національний кластер кібербезпеки. Національний кластер кібербезпеки. URL: <https://cybersecuritycluster.org.ua/>*).

Вішинг (від англ. *Voice* – «голос»; *fishing* – «рибалка») – специфічна форма фішингу, спроба обдурити когось по телефону з метою видати приватну інформацію, яка буде використовуватися для крадіжки особистих даних (*Національний кластер кібербезпеки. Національний кластер кібербезпеки. URL: <https://cybersecuritycluster.org.ua/>*).

Вкладення – комп’ютерний файл, надісланий із повідомленням електронної пошти (*Національний кластер кібербезпеки. Національний кластер кібербезпеки. URL: <https://cybersecuritycluster.org.ua/>*).

Гейміфікація – використання ігрових механік в неігрових ситуаціях для покращення сприйняття учнями навчального матеріалу шляхом використання ігрового контексту (*Антонов Є. Гейміфікація освітнього процесу: аналіз поняття. URL: <http://surl.li/rvavu> дата звернення: 21.03.2024*)

Гіперпосилання – активний (виділений кольором) текст, зображення чи кнопка на вебсторінці, натиснення на яку (активізація гіперпосилання) викликає перехід на іншу сторінку чи іншу частину поточної сторінки. (*Учасники проєктів Вікімедіа. Гіперпосилання – Вікіпедія. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Гіперпосилання> (дата звернення: 25.03.2024)*).

Глибоке навчання (англ. *deep learning*, також іноді *глибинне навчання*) – це такий тип машинного навчання, в якому модель навчається виконувати завдання класифікації безпосередньо з зображень, тексту або звуку (*Бродкевич В. М., Ремесло В. Я. Алгоритми машинного навчання (МН) та глибокого навчання (ГН) і їх використання в прикладних додатках. Міжнародний*

науковий журнал «Інтернаука». 2018. Т. 1, № 11(51). С. 56–60. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/15305134116492.pdf#page=57>).

Двофакторна автентифікація (англ. two-factor authentication, також відома як двоетапна верифікація) – отримання доказів ідентичності двома незалежними способами, наприклад: знання пароля та відбиток пальця (Національний кластер кібербезпеки. Національний кластер кібербезпеки. URL: <https://cybersecuritycluster.org.ua/>).

Дистанційне навчання – індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій (Про затвердження Положення про дистанційне навчання Наказ МОН № 466 від 25.04.13 року. URL: https://osvita.ua/legislation/Dist_osv/2999/ (дата звернення: 21.03.2024).

Дистанційне навчання – організація освітнього процесу (за дистанційною формою здобуття освіти або шляхом використання технологій дистанційного навчання в різних формах здобуття освіти) в умовах віддаленості один від одного його учасників та їх як правило опосередкованої взаємодії в освітньому середовищі, яке функціонує на базі сучасних освітніх, інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій (Деякі питання організації дистанційного навчання. Наказ МОН № 1115 від 08.09.20 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#Text> (дата звернення: 21.03.2024).

Діпфейк (англ. deepfake; конкатенація слів deep learning («глибоке навчання») та fake («підробка») – діпфейк відноситься до будь-якого відео, в якому обличчя дієвої особи були створені або змінені за допомогою штучного інтелекту (Національний кластер кібербезпеки. Національний кластер кібербезпеки. URL: <https://cybersecuritycluster.org.ua/>).

Доповнена реальність – це доповнення фізичного світу за допомогою цифрових даних, яке забезпечується комп'ютерними пристроями (смартфонами, планшетами або ж окулярами AR) в режимі реального часу (Прухницький В.С. Засоби доповненої реальності. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/31210/1/5.pdf> (дата звернення: 21.03.2024).

Електронні освітні ресурси – засоби навчання на цифрових носіях будь-якого типу або розміщені в інформаційно-телекомунікаційних системах, які відтворюються за допомогою електронних технічних засобів і застосовуються в освітньому процесі. (Про затвердження Положення про електронні освітні

ресурси. Наказ МОН № 1060 від 01.10.12 року. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/Re22007?an=1> (дата звернення: 21.03.2024).

Електронні освітні ресурси з навчальних предметів (інтегрованих курсів) – засоби навчання на цифрових носіях будь-якого типу або розміщені в інформаційно-комунікаційних системах, які відтворюються за допомогою електронних технічних засобів і можуть застосовуватися в освітньому процесі при вивченні окремих навчальних предметів (*інтегрованих курсів*) (*Деякі питання організації дистанційного навчання. Наказ МОН № 1115 від 08.09.20 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#Text> (дата звернення: 21.03.2024).*

Електронне освітнє середовище – сукупність умов навчання, виховання та розвитку учнів, що забезпечуються за допомогою сучасних освітніх, інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій (*Деякі питання організації дистанційного навчання. Наказ МОН № 1115 від 08.09.20 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#Text> (дата звернення: 21.03.2024).*

Загроза – будь-яке явище, подія або процес, що може завдати шкоди системі або організації (*Національний кластер кібербезпеки. Національний кластер кібербезпеки. URL: <https://cybersecuritycluster.org.ua/>*).

Злам – несанкціоноване вторгнення в комп'ютер або мережу (*Національний кластер кібербезпеки. Національний кластер кібербезпеки. URL: <https://cybersecuritycluster.org.ua/>*).

Інтерактивність – здатність взаємодіяти або знаходитися в режимі діалогу з ким-небудь (людиною) або з чим-небудь (*Тлумачний словник української мови. URL: <http://surl.li/amihq> (дата звернення: 21.03.2024).*

Інформаційна безпека – це набір процедур та інструментів, які захищають усю делікатну корпоративну інформацію від неправомірного використання, несанкціонованого доступу, псування або знищення (*Microsoft.com. URL: <http://surl.li/rxpbс> (дата звернення: 21.03.2024).*

Інформаційна безпека – це стан захищеності систем обробки і зберігання даних, при якому забезпечено конфіденційність, доступність і цілісність інформації (*Національний кластер кібербезпеки. Національний кластер кібербезпеки. URL: <https://cybersecuritycluster.org.ua/>*).

Інформаційна війна – це змагання за вплив та контроль над інформаційними ресурсами супротивника (*Національний кластер кібербезпеки. Національний кластер кібербезпеки. URL: <https://cybersecuritycluster.org.ua/>*).

Інформаційна грамотність – здатність людини висловлювати свої інформаційні потреби, знаходити й оцінювати якість інформації, зберігати, поширювати інформацію, ефективно і етично використовувати її, застосовувати для створення й обміну знань (Сидоренко Т.М., Палажченко О.Є. *Поняття та сутність інформаційної грамотності. Економіка. Менеджмент. Бізнес* No 3(37), 2021. URL: [DOI: 10.31673/2415-8089.2021.031010](https://doi.org/10.31673/2415-8089.2021.031010)).

Інформаційно-комунікаційна система дистанційного навчання (електронна освітня платформа) – програмно-технічний комплекс, що об'єднує систему електронних освітніх ресурсів, програмне забезпечення для створення, накопичення та доступу до таких ресурсів, а також для організації освітнього процесу в умовах дистанційного навчання (у тому числі ефективної взаємодії учасників освітнього процесу та контролю за навчанням) (*Деякі питання організації дистанційного навчання. Наказ МОН № 1115 від 08.09.20 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#Text> (дата звернення: 21.03.2024).*

Інформаційно-комунікаційні (цифрові) технології дистанційного навчання – технології створення, накопичення, зберігання та доступу до електронних освітніх ресурсів з навчальних предметів (інтегрованих курсів), а також забезпечення організації та супроводу освітнього процесу за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення та засобів інформаційно-комунікаційного зв'язку, у тому числі мережі Інтернет (*Деякі питання організації дистанційного навчання. Наказ МОН № 1115 від 08.09.20 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#Text> (дата звернення: 21.03.2024).*

Квест – це навчальна гра, під час якої здобувачі освітнього процесу розв'язують певні завдання (інтелектуальні чи фізичні), щоб досягнути конкретної мети. (*Квести як спосіб ефективного урізноманітнення освітнього процесу. Всеосвіта. URL: <http://surl.li/rvaxu> (дата звернення: 21.03.2024).*

Кейс-метод – самостійна пізнавальна діяльність здобувачів освітнього процесу у штучно створеному професійному середовищі, яке дає можливість поєднати теоретичну підготовку і практичні вміння, необхідні для творчої діяльності у професійній сфері. (*Козак Л. Кейс-метод у підготовці майбутніх викладачів до інноваційної професійної діяльності. Освітологічний дискурс, 2015, № 3 (11). URL: <https://elibrary.kubg.edu>*).

Кібербезпека – збереження цілісності, конфіденційності та доступності інформації, що циркулює в кіберсистемі (тобто інформації, що надходить у кіберсистему, накопичується та зберігається для подальшого опрацювання), з метою забезпечення стійкості й безперервності реалізації кіберсистемою

управлінських функцій щодо відповідних об'єктів управління (*Стандарт ISO/IEC 27032:2023 URL: <https://www.iso.org/obp/ui/en/#iso:std:iso-iec:27032:ed-2:v1:en> (дата звернення: 21.03.2024).*

Кібербулінг – це булінг із застосуванням цифрових технологій (*ЮНІСЕФ. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/cyberbullying> (дата звернення: 21.03.2024).*

Кібератака – атака через кіберпростір, спрямована на використання русерсів підприємства з метою порушення, вимкнення, знищення або зловмисного контролю обчислювального середовища/інфраструктури, порушення цілісності даних, викрадення інформації (*Національний кластер кібербезпеки. Національний кластер кібербезпеки. URL: <https://cybersecuritycluster.org.ua/>).*

Кібервійна (англ. cyberwarfare) – кібервійна, як правило, відноситься до кібератак, здійснених однією державою проти іншої (*Національний кластер кібербезпеки. Національний кластер кібербезпеки. URL: <https://cybersecuritycluster.org.ua/>).*

Кібергігієна – методи та кроки, які вживають користувачі комп'ютерів та інших пристроїв для підтримки захищеності систем та підвищення особистої безпеки в мережі Інтернет (*Національний кластер кібербезпеки. Національний кластер кібербезпеки. URL: <https://cybersecuritycluster.org.ua/>).*

Комп'ютерний зір (англ. computer vision) – це технологія, що автоматично фіксує та обробляє зображення, як рухомих, так і нерухомих об'єктів (*Степанюк О., Потапова Н. Комп'ютерний зір в технологіях доповненої реальності та його основні напрями використання. Прикладні інформаційні технології, технології інтернету речей, інформаційна безпека : Матеріали I Всеукр. науково-практ. конф., м. Вінниця, 26 листоп. 2021 р. С. 116–119. URL: <https://jpasmd.donnu.edu.ua/article/view/11381>).*

Контент (англ. content) – текстове, графічне, мультимедійне та будь-яке інше вираження інформації на сайті. (*Глосарій сфери інтернет-реклами | ІнАУ. Інтернет Асоціація України (ІнАУ). URL: <https://inau.ua/proekty/hlosariy-sfery-internet-reklamy> (дата звернення: 21.03.2024).*

Крадіжка особистості – злочин, під час якого хтось використовує особисту інформацію, щоб видати себе за когось іншого (*Національний кластер кібербезпеки. Національний кластер кібербезпеки. URL: <https://cybersecuritycluster.org.ua/>).*

Кукі (англ. cookie) – невеликі файли, які зберігаються на комп'ютері користувача. Файли соокіє дозволяють веб-сайту впізнати вас і відстежувати

ваші уподобання (Національний кластер кібербезпеки. Національний кластер кібербезпеки. URL: <https://cybersecuritycluster.org.ua/>).

Логін (англ. login, logon) – ім'я, яке однозначно ідентифікує когось у комп'ютерній системі (Національний кластер кібербезпеки. Національний кластер кібербезпеки. URL: <https://cybersecuritycluster.org.ua/>).

Машинне навчання (англ. machine learning, ML) – це область наукового знання, яка працює з алгоритмами, «здатними навчатися» (Глосарій термінів – для тлумачення ландшафту 4.0. Індустрія 4.0 в Україні. URL: <https://industry4-0-ukraine.com.ua/>).

Мобільний додаток, застосунок (англ. Mobile application) – програмне забезпечення, розроблене під конкретну мобільну платформу (iOS, Android, Windows Phone) для мобільних пристроїв, що надає можливість доступу до мобільного контенту. (Способи встановлення мобільних додатків Онлайн-курси від компанії QATestLab. Онлайн-курси від компанії QATestLab Головна сторінка. URL: <https://training.qatestlab.com/blog/technical-articles/methods-for-installing-mobile-applications/> (дата звернення: 25.03.2024).

Мобільна операційна система (англ. Mobile OS) – це операційна система для смартфонів, планшетів, смарт годинників або інших мобільних пристроїв. (Учасники проектів Вікімедіа. Мобільна операційна система – Вікіпедія. Вікіпедія. URL: <http://surl.li/qbzag> (дата звернення: 25.03.2024).

Мобільний пристрій (англ. Mobile device) – компактний комп'ютер із розміром діагоналі екрану від 10,0 до 17,8 см (4-7 дюймів) та можливістю бездротового підключення до інтернету. Прикладами, мобільних пристроїв є смартфони та планшет. (Учасники проектів Вікімедіа. Мобільний інтернет-пристрій – Вікіпедія. Вікіпедія. URL: <http://surl.li/rxphs> (дата звернення: 25.03.2024).

Навчання без вчителя (англ. unsupervised learning, також некероване навчання, неконтрольоване навчання, навчання без нагляду) – це парадигма машинного навчання, в якій, на відміну від керованого та напівкерованого навчання, алгоритми навчаються образів виключно з немічених даних (Lavreniuk M., Novikov A. Review of machine learning methods for Big satellite Data classification. System research and information technologies. 2018. No. 1. P. 52–71. URL: <https://doi.org/10.20535/srit.2308-8893.2018.1.04>).

Навчання з вчителем (англ. supervised learning, також кероване навчання, контрольоване навчання, навчання під наглядом) – парадигма машинного навчання, в якій модель тренують об'єкти входу та бажане значення

виходу (Мілян Н. Аналіз методів машинного навчання з вчителем. Природничі та гуманітарні науки. актуальні питання : Зб. тез Міжнар. студент. науково-техн. конф. 2018. С. 51–52. URL: <http://surl.li/rxpiu>).

Нейронні мережі (англ. neural networks) або нейромережі (англ. neural nets) – це засіб машинного навчання, за якого комп'ютер вчиться виконувати певне завдання, аналізуючи навчальні приклади (Hardesty L. Explained: neural networks. MIT News Office. URL: <https://news.mit.edu/2017/explained-neural-networks-deep-learning-0414>).

Обліковий запис користувача – сукупність даних про користувача, що зберігається комп'ютером для контролю доступу користувача до файлів і програм (Національний кластер кібербезпеки. Національний кластер кібербезпеки. URL: <https://cybersecuritycluster.org.ua/>).

Обробка природної мови (англ. natural language processing, NLP) – це міждисциплінарна галузь, яка стоїть на перетині комп'ютерних наук, штучного інтелекту та обчислювальної лінгвістики, основним проблемним полем якої є забезпечення прямої взаємодії між комп'ютером та людиною за допомогою природної мови (Yemelianova O. V., Kuksenko O. O. Natural language processing as an aspect of modern technologies development. *Philological sciences and translation studies: european potential*. 2022. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-261-6-62>).

Оновлення – фрагмент програмного коду, який застосовується після встановлення програмного забезпечення, щоб усунути проблему в цьому програмному забезпеченні (Національний кластер кібербезпеки. Національний кластер кібербезпеки. URL: <https://cybersecuritycluster.org.ua/>).

Пароль – секретна серія символів, що використовуються для автентифікації особи (Національний кластер кібербезпеки. Національний кластер кібербезпеки. URL: <https://cybersecuritycluster.org.ua/>).

Персональна інформація – дані, що стосуються людини, особу якої можна визначити за їх допомогою (Національний кластер кібербезпеки. Національний кластер кібербезпеки. URL: <https://cybersecuritycluster.org.ua/>).

Персональні дані – відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована (Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI : станом на 27 жовт. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>).

Породжувальний штучний інтелект (англ. *generative artificial intelligence, generative AI, GenAI*), також генеративний штучний інтелект – це штучний інтелект, здатний породжувати текст, зображення або інші медіа, використовуючи породжувальні моделі (Newsom, Gavin; Weber, Shirley N. (6 вересня 2023). *Executive Order N-12-23* (англ.). *Executive Department, State of California* URL: <http://surl.li/rxpjg>).

Програмне забезпечення – програми, які використовуються для виконання завдань із комп'ютером (*Національний кластер кібербезпеки. Національний кластер кібербезпеки. URL: <https://cybersecuritycluster.org.ua/>*).

Резервне копіювання – забезпечення копіювання даних, які зберігаються на комп'ютері або сервері, для зменшення потенційного негативного впливу відмови або втрати даних (*Національний кластер кібербезпеки. Національний кластер кібербезпеки. URL: <https://cybersecuritycluster.org.ua/>*).

Синхронний режим – взаємодія між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої учасники одночасно перебувають в електронному освітньому середовищі або спілкуються за допомогою засобів аудіо-, відеоконференції (*Деякі питання організації дистанційного навчання. Наказ МОН № 1115 від 08.09.20 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#Text> (дата звернення: 21.03.2024)*).

Система управління дистанційним навчанням – програмне забезпечення, призначене для організації освітнього процесу, ефективної взаємодії учасників освітнього процесу та контролю за навчанням через мережу Інтернет (у тому числі електронного розкладу занять, електронних класних журналів/щоденників) (*Деякі питання організації дистанційного навчання. Наказ МОН № 1115 від 08.09.20 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#Text> (дата звернення: 21.03.2024)*).

Скам (від англ. *scam* – шахрайство, афера, обман) – термін, що використовується для опису будь-якого шахрайського бізнесу або схеми, яка забирає гроші чи інші товари у нічого не підозрюваної особи (*Національний кластер кібербезпеки. Національний кластер кібербезпеки. URL: <https://cybersecuritycluster.org.ua/>*).

Смішинг (англ. *SMiShing* – від «SMS» і «фішинг») – будь-який вид фішингу, що включає передачу текстових повідомлень (*Національний кластер кібербезпеки. Національний кластер кібербезпеки. URL: <https://cybersecuritycluster.org.ua/>*).

Соціальна інженерія (англ. *social engineering*) – мистецтво отримання доступу до будівель, систем або даних на основі використання психології людини, а не через втручання або використання технічних засобів хакерства (Національний кластер кібербезпеки. Національний кластер кібербезпеки. URL: <https://cybersecuritycluster.org.ua/>).

Соціальна мережа – це інтерактивний багатокористувацький веб-сайт, який представляє автоматизоване соціальне середовище, що дозволяє активно спілкуватися користувачам, які об'єднанні спільними інтересами. Характерними особливостями соціальних мереж є можливості створення власної сторінки, розміщення на ній особистої інформації в різній формі: у вигляді фотографії, опису, відео та ін.; встановлення контакту з іншими учасниками мережі, обміну з ними різноманітною інформацією. [Архипова Т. Л. Соціальні мережі як засіб організації навчального процесу / Архипова Т. Л., Осипова Н. В., Львов М. С. // Інформаційні технології в освіті: Зб. наук. пр. – Випуск 22. – Херсон: ХДУ, 2015. – С. 7-18. URL: http://www.ite.kspu.edu/webfm_send/819/1).

Спам (англ. *spam*) – термін, який зазвичай використовується для опису небажаної електронної пошти в Інтернеті (Національний кластер кібербезпеки. Національний кластер кібербезпеки. URL: <https://cybersecuritycluster.org.ua/>).

Суб'єкти дистанційного навчання – учні, педагогічні працівники, батьки або інші законні представники дитини (далі - батьки), асистенти дітей, які беруть участь в освітньому процесі за дистанційною формою здобуття освіти або з використанням технологій дистанційного навчання (Деякі питання організації дистанційного навчання. Наказ МОН № 1115 від 08.09.20 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#Text> (дата звернення: 21.03.2024)).

Технології дистанційного навчання – комплекс освітніх технологій (технології розвивального, проектного, змішаного, диференційованого, програмованого, модульного навчання тощо), а також інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій, що дають можливість реалізувати процес дистанційного навчання в закладах освіти (Деякі питання організації дистанційного навчання. Наказ МОН № 1115 від 08.09.20 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#Text> (дата звернення: 21.03.2024)).

Троянський кінь – це тип шкідливого програмного забезпечення, замасковане разом з законним програмним забезпеченням для отримання доступу до систем цільових користувачів (Національний кластер кібербезпеки. Національний кластер кібербезпеки. URL: <https://cybersecuritycluster.org.ua/>).

Фішинг (англ. *phishing* від *fishing* – *риболовля*) – метод, який використовують злочинці для спроби отримання фінансової чи іншої конфіденційної інформації (як-от: імена користувачів та паролі) від користувачів Інтернету, як правило, шляхом надсилання електронного листа, який виглядає так, начебто його було надіслано справжньою легітимною організацією (часто банком) (Національний кластер кібербезпеки. Національний кластер кібербезпеки. URL: <https://cybersecuritycluster.org.ua/>).

Хакер (англ. *hacker*, від *to hack* – *рубати*) – людина, яка володіє знаннями та вміннями аналізувати програмний код чи комп'ютерну систему, змінюючи його функції чи операції та змінюючи його здібності та можливості (Національний кластер кібербезпеки. Національний кластер кібербезпеки. URL: <https://cybersecuritycluster.org.ua/>).

Центр керування безпекою – центр, що відстежує операції в організації для запобігання, виявлення та реагування на будь-які потенційні загрози (Національний кластер кібербезпеки. Національний кластер кібербезпеки. URL: <https://cybersecuritycluster.org.ua/>).

Цифрова трансформація (від англ. *digital transformation*) – організаційні чи суспільні зміни, що характеризуються впровадженням цифрової технології в усі аспекти взаємодії з людиною (Глосарій термінів – для тлумачення ландшафту 4.0. Індустрія 4.0 в Україні. URL: <https://industry4-0-ukraine.com.ua/>).

Цифрова компетентність педагогічного працівника – це складне динамічне цілісне інтегративне утворення особистості, яке є його багаторівневою професійноособистісною характеристикою в сфері цифрових технологій і досвіду їхнього використання, що обумовлене з одного боку потребами та вимогами цифрового суспільства, а з іншого появою цифрового освітнього простору, який змінює освітню (навчально-виховну) взаємодію всіх її учасників, характеризується широким залученням мережі Інтернет, цифрових систем зберігання та первинної систематизації даних, а також автоматизованих цифрових аналітичних систем (на основі нейромереж та штучного інтелекту), що дозволяє ефективніше здійснювати професійну діяльність та водночас вимагає (можливо - стимулює або потребує) постійного професійного саморозвитку. (Полякова О. В. Інформаційно-цифрова компетентність учителя як чинник впровадження культури демократії в освіту. Реалізація в дошкільній та початковій освіті принципів демократії: важливість, обізнаність, досвід : V Всеукр. науково-практ. інтернет-конф., м. Київ, 15 верес. 2022 р. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/43164/>).

Цифрове суспільство – це суспільство, пов’язане з розвитком успішно сприйнятих суспільною практикою цифрових технологій. Виділяють дванадцять вузлових ознак цифрового суспільства, серед яких ключовими є орієнтація на знання, цифрова форма представлення об’єктів, віртуалізація виробництва, інноваційна природа розвитку, інтеграція, конвергенція, динамізм, глобалізація тощо. (Танскотт Д. *Електронноцифрове общество: Плюсы и минусы эпохи сетевого интеллекта* / пер. с англ.– К.: INT Пресс; М.: Рефл-бук, 1999. – 432 с.).

Цифровізація – насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними, що фактично уможлиблює інтегральну взаємодію віртуального та фізичного, тобто створює кіберфізичний простір. Основна мета цифровізації полягає у досягненні цифрової трансформації існуючих та створенні нових галузей економіки, а також трансформації сфер життєдіяльності у нові більш ефективні та сучасні. (Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації» від 17 січня 2018 р. № 67).

Цифрова компетентність – це впевнене, критичне і відповідальне використання та взаємодія з цифровими технологіями для навчання, професійної діяльності (роботи) та участі у суспільному житті. Вона охоплює такі поняття як, інформаційна грамотність та медіаграмотність, комунікація та співпраця, створення цифрового контенту (включаючи програмування), безпека (включаючи захист персональних даних у цифровому середовищі та кібербезпеку), а також розв’язання різнопланових проблем і навчання впродовж життя. (Опис рамки цифрової компетентності для громадян України від Міністерства цифрової трансформації. URL: <http://surl.li/vnsm> (дата звернення: 21.03.2024)).

Цифрові компетенції – це сукупність знань, здібностей, особливостей характеру і поведінки, які необхідні для того, щоб людина могла використовувати ІКТ та цифрові технології для досягнення цілей у своєму особистому або професійному житті. (Дудник Л., Павлюк Л. *Сутність цифрових компетенцій: роль освіти*. URL: <http://surl.li/rxpsy>) (дата звернення: 21.03.2024)

Цифрові навички – це навички щодо цифрових технологій, тобто цифровий інтелект (за аналогією з IQ або EQ, які використовуються для вимірювання рівня загального та емоційного інтелекту) (За матеріалами сайту «Український інститут майбутнього». URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoju.html>) (дата звернення: 21.03.2024).

Цифрова освіта – об’єднання різних компонентів і найсучасніших технологій завдяки використанню цифрових платформ, впровадженню нових інформаційних та освітніх технологій, застосуванню прогресивних форм організації освітнього процесу та активних методів навчання, а також сучасних навчально-методичних матеріалів. *(Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації» від 17 січня 2018 р. № 67).*

Цифрове освітнє середовище – це термін, який описує навчальне середовище, в якому використовуються цифрові технології для навчання, організації взаємодії між здобувачами й викладачами. Цифрове освітнє середовище поєднує освіту й технології з метою поліпшення навчального процесу шляхом застосування інформаційно-комунікаційних технологій, цифрових (в окремих випадках – симулятивних) технологій, веб-платформ, програмного забезпечення й інших електронних інструментів, які забезпечують доступ до знань, спілкування, співпраці й розвитку актуальних навичок у здобувачів освіти (Гуц. Н. *Цифрове освітнє середовище у вищій освіті України: аналіз особливостей використання на тлі російсько-української війни. Перспективи та інновації науки.* № 11 (29). 2023. URL: DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-11\(29\)-83-92](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-11(29)-83-92) (дата звернення: 21.03.2024).

Цифрові технології (згідно з аналітичними звітами Давоського економічного форуму) – це заснована на методах кодування і передачі інформації дискретна система, що дозволяє здійснювати безліч різнопланових завдань за найкоротші проміжки часу (*Цифрові технології - це майбутнє людства. Новини високих технологій.* URL: <https://hi-news.pp.ua/kompyuteri/5035-cifrov-tehnologyi-ce-maybutnye-lyudstva.html> (дата звернення: 25.03.2024).

Чат-бот (англ. chatbot) – це програма штучного інтелекту, яка імітує інтерактивну розмову людини за допомогою ключових, заздалегідь розрахованих фраз користувача, та слухових або текстових сигналів (Rouse M. *What Does Chatbot Mean? Techopedia.* URL: <http://surl.li/rxpub>).

Шифрування – алгоритмічне перетворення даних з метою приховати їх інформаційний зміст (*Національний кластер кібербезпеки. Національний кластер кібербезпеки.* URL: <https://cybersecuritycluster.org.ua/>).

Шкідливе програмне забезпечення – програмне забезпечення, призначене для проникнення в комп’ютери з метою їх інфільтрації та пошкодження або вимкнення комп’ютерів (*Національний кластер кібербезпеки. Національний кластер кібербезпеки.* URL: <https://cybersecuritycluster.org.ua/>).

Шпигунські програми – шкідливе програмне забезпечення, яке передає інформацію про діяльність користувача комп'ютера зовнішній третій стороні (*Національний кластер кібербезпеки. Національний кластер кібербезпеки. URL: <https://cybersecuritycluster.org.ua/>*).

Штучна реальність – це перехід від взаємодії з комп'ютерними подіями до участі в них, до активної форми мистецтва (*Павлюк Р. О. Концепції дослідження теорії віртуальності у педагогічній науці. Освітологічний дискурс. 2014. Т. 2, № 6. С. 152–163. URL: <http://surl.li/rxpuij>*).

Штучний інтелект (від агл. *artificial intelligence, AI*) – здатність комп'ютера або робота виконувати завдання, притаманні людським істотам. Інше значення – наука, що прагне симулювати поведінку людини на комп'ютері (*Глосарій термінів – для тлумачення ландшафту 4.0. Індустрія 4.0 в Україні. URL: <https://industry4-0-ukraine.com.ua/>*).

5.8 МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ В ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ: СЕРТИФІКАЦІЯ ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ТА ПІДГОТОВКА КВАЛІФІКОВАНИХ В ЗП(ПТ)О ЗА ДСТУ EN ISO

Стандарти EN ISO – міжнародні стандарти, розроблені Міжнародною організацією зі стандартизації (ISO), що визначають вимоги до якості, безпеки та ефективності у різних галузях, зокрема, для підготовки кваліфікованих працівників (*Міжнародні стандарти. Центр екологічної сертифікації та маркування. URL: <https://www.ecolabel.org.ua/korisna-informatsiya/mizhnarodni-standarti> (дата звернення: 25.03.2024).*

Принципи та мета стандартів EN ISO – основні концепції та цілі, які лежать в основі стандартів EN ISO, визначаючи способи досягнення високого рівня якості та конкурентоспроможності (*Яка головна мета стандартів ISO? - Молочна продукція Лакталіс в Україні. URL: <https://lactalis.com.ua/article/golovna-meta-standartiv-iso/> (дата звернення: 25.03.2024).*

Значення стандартів у галузі конкурентоспроможності – вплив стандартів EN ISO на підготовку кваліфікованих робітників, забезпечення якості та підвищення конкурентоспроможності (*Методи оцінювання конкурентоспроможності підприємства О М Кириченко Ефективна економіка №2 2017. Журнал «Ефективна економіка» – наукове фахове видання з питань економіки. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5428> (дата звернення: 25.03.2024).*

Вимоги EN ISO для кваліфікації робітників – конкретні критерії та стандарти, які регулюють кваліфікації та компетенції майбутніх робітників (*Платформа Т. Сертифікація ISO: що це та для чого потрібне Статті TNDR ТНДР. URL: <https://tndr.com.ua/article/sertifikacziya-iso-shho-cze-ta-dlya-chogo-potribne/> (дата звернення: 25.03.2024).*

Аналіз основних вимог та норм EN ISO – систематичний розгляд та оцінка ключових вимог та стандартів EN ISO, необхідних для підготовки кваліфікованих кадрів (*Платформа Т. Сертифікація ISO: що це та для чого потрібне Статті TNDR ТНДР. URL: <https://tndr.com.ua/article/sertifikacziya-iso-shho-cze-ta-dlya-chogo-potribne/> (дата звернення: 25.03.2024).*

Впровадження стандартів у навчальних програмах – процес інтеграції вимог стандартів EN ISO в навчальні програми для забезпечення відповідності вимогам (*Платформа Т. Сертифікація ISO: що це та для чого потрібне Статті TNDR ТНДР. TNDR. URL: <https://tndr.com.ua/article/sertifikacziya-iso-shho-cze-ta-dlya-chogo-potribne/> (дата звернення: 25.03.2024).*

Система навчання та підготовки за EN ISO – комплексний підхід до створення ефективної системи навчання та підготовки, відповідно до стандартів EN ISO. (*Навчання за стандартами ISO. ЄВРОСТАНДАРТСЕРТИФІКАЦІЯ. URL: <https://eustce.com/ua/navchannya-za-standartamy-iso/> (дата звернення: 25.03.2024).*

Створення ефективної системи підготовки кадрів – процес розробки та реалізації системи, спрямованої на оптимальну підготовку майбутніх робітників. (*Петрова Л. Л. Формування сучасної системи підготовки кадрів, як невід’ємної умови забезпечення конкурентоспроможності українських підприємств. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки: зб. наук. пр. 2004. № 6. С. 314–318. URL: <https://dspace.kntu.kr.ua/handle/123456789/4182> (дата звернення: 25.03.2024).*

Використання практичних вправ та симуляцій – методи, що передбачають активне використання практичних завдань та симуляцій для підвищення ефективності навчання. (*Чотири онлайн-симуляції для цікавих уроків у сучасному форматі. Всеосвіта. URL: <http://surl.li/rxqie> (дата звернення: 25.03.2024).*

Міжнародні стандарти сертифікації – визначені стандарти, які встановлюють критерії для оцінки та сертифікації кваліфікацій персоналу. (*Serg. Міжнародна стандартизація та сертифікація. ISO, IEC (МЕК), ITU. НВП Поінт Сертифікація Оцінка якості продукції. URL: <https://nvppoint.com/uk/mizhnarodna-standartizatsiya-ta-sertifikatsiya/> (дата звернення: 25.03.2024).*

Процес отримання міжнародного сертифікату – кроки та етапи, які потрібно пройти для отримання міжнародного сертифікату відповідно до встановлених вимог. (*Оформлення та видача сертифікатів походження. Торгово-промислова палата України. URL: <https://uccf.org.ua/oformlennia-ta-vidacha-sertifikativ-pokhodzhennia> (дата звернення: 25.03.2024).*

Етапи сертифікації та вимоги до кандидатів – послідовні кроки сертифікаційного процесу та критерії, яким повинні відповідати кандидати. (*Етапи сертифікації, кодекс – Українська асоціація управління проектами.*

Роль самооцінки та зовнішніх аудитів – значення самооцінки у процесі сертифікації та роль зовнішніх аудитів для підтвердження відповідності стандартам. (*Методичний посібник з оцінки якості внутрішнього аудиту в державних органах / Київ, 2020. 164 с.*)

Вплив міжнародної сертифікації на професійний розвиток – переваги та можливості, які надає отримання міжнародного сертифікату для професійного зростання. (*Методичний посібник з оцінки якості внутрішнього аудиту в державних органах / Київ, 2020. 164 с.*)

Переваги та виклики отримання міжнародного сертифікату – позитивні та викликові аспекти, пов'язані з успішним завершенням процесу сертифікації. (*Методичний посібник з оцінки якості внутрішнього аудиту в державних органах / Київ, 2020. 164 с.*)

Роль сертифікації у підвищенні кар'єрних можливостей – вплив сертифікації на рівень доступу до вакансій, просування по службі та розвиток кар'єри. (*Методичний посібник з оцінки якості внутрішнього аудиту в державних органах / Київ, 2020. 164 с.*)

5.10. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Гуманізація – сукупність філософських, гносеологічних, психологічних, соціально-культурних і дидактичних поглядів, що визначають цілі й завдання вищих навчальних закладів у підготовці й вихованні майбутнього фахівця як творчої особистості (*Словник – тлумачний словник української мови, орфографічний словник онлайн. URL: <http://surl.li/rxqna> (дата звернення: 25.03.2024).*)

Гуманізація виховання – це внесення в виховний процес головних засад: людинолюбства, співпереживання та урівноваження усіх її учасників (*Освітня гуманізація. реферат. Освіта.UA. URL: <http://surl.li/rxqns> (дата звернення: 25.03.2024).*)

Технологія виховного процесу є послідовним розгортанням педагогічної діяльності та спілкування, спрямованих на досягнення конкретної виховної мети у педагогічній системі та її підструктурах (*Технологія виховання. Pidru4niki. URL:*

https://pidru4niki.com/12000725/pedagogika/tehnologiya_vihovannya
(дата звернення: 25.03.2024).

Превентивне виховання – це комплексний цілеспрямований вплив на особистість у процесі її активної динамічної взаємодії із соціальними інституціями, спрямованої на фізичний, психічний, духовний, соціальний розвиток особистості, вироблення в неї імунітету до негативних впливів соціального оточення, профілактику і корекцію асоціальних проявів у поведінці дітей та молоді, на їх допомогу і захист (Маслей В. В. *Превентивне виховання. Всеїосвіта*. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/0100c33m-7c8f.docx.html> (дата звернення: 25.03.2024).

Технологія превентивного виховання – це система заходів, які мають носити попереджуючий, випереджуючий, запобіжний характер і бути спрямовані, насамперед, на вдосконалення способу життя учнів, обрання ними правильної соціальної орієнтації (Мущенко В. *Превентивне виховання здобувачів освіти закладів професійної (професійно-технічної) освіти (рекомендації для педагогів)*. Вище професійне училище №3 м. Мукачєво. URL: <https://vpu3.org.ua/wp-content/uploads/2022/11/Preventyvne-vykhovannia-zdobuvachiv-osvity.pdf> (дата звернення: 25.03.2024).

Громадянське виховання – процес формування громадянськості як інтегрованої якості особистості, що надає людині можливість відчувати себе морально, соціально, політично, юридично дієздатною та захищеною (Громадянське виховання. URL: <http://surl.li/rxquw> (дата звернення: 25.03.2024).

Педагогічна технологія – один із спеціальних напрямків педагогічної науки (прикладна педагогіка), покликаний забезпечити досягнення певних завдань, підвищувати ефективність навчально-виховного рівня, гарантувати його високий рівень (Антонова О.Є. *Педагогічні технології та їх класифікація як наукова проблема // Сучасні технології в освіті. Ч. 1. Сучасні технології навчання : наук.-допом. бібліогр. покажч. Вип. 2 / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [упоряд.: Філімонова Т. В., Тарнавська С. В., Орищенко І. О. та ін. ; наук. консультант Антонова О. Є. ; наук. ред. Березівська Л. Д.]. Київ, 2015.С. 8-15).*

Виховна технологія – сукупність форм, методів, прийомів і засобів відтворення теоретично обґрунтованого процесу виховання, що дозволяє досягати поставлені виховні цілі (Технологія виховання. *Pidru4niki*. URL: <http://surl.li/mropv> (дата звернення: 25.03.2024).

5.11. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ В УМОВАХ ЗМІН

Адаптація – це спосіб, завдяки якому живий організм відповідає на вплив навколишнього середовища (*Учасники проєктів Вікімедіа. Адаптація – вікіпедія. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Адаптація> (дата звернення: 25.03.2024).*

Адаптивне управління – процес прийняття управлінського рішення та подальшої реалізації цілеспрямованого керуючого впливу, який забезпечить адекватне реагування всіх структур організації або підприємства на зміни параметрів його зовнішнього і внутрішнього середовища (*Учасники проєктів Вікімедіа. Адаптивне управління – Вікіпедія. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Адаптивне_управління#: (дата звернення: 25.03.2024).*

Адаптивна функція освіти – забезпечення додаткових можливостей у розвитку здатності людини пристосовуватися до змінних умов життєдіяльності шляхом опанування новою інформацією та включення її до активного обміну з оточенням через розширення світоглядних уявлень (*Лученко І. Адаптивна функція освіти в суспільстві, що змінюється. Всеосвіта. URL: <http://surl.li/rxrdd> (дата звернення: 25.03.2024).*

Викладацька діяльність – діяльність, яка спрямована на формування знань, інших компетентностей, світогляду, розвиток інтелектуальних і творчих здібностей, емоційно-вольових та/або фізичних якостей здобувачів освіти (лекція, семінар, тренінг, курси, майстер-клас, вебінар тощо), та яка провадиться педагогічним (науково-педагогічним) працівником, самозайнятою особою (крім осіб, яким така форма викладацької діяльності заборонена законом) або іншою фізичною особою на основі відповідного трудового або цивільно-правового договору (*Закон України «Про освіту», 2017 р.*)

Діагностика професійна – вивчення та оцінка потенційних професійних можливостей людини з метою встановлення ступеня відповідності працівника, що наймається, тим трудовим функціям, що покладається на нього (*Зуєва М. Проект на тему: «Професійна діагностика». Всеосвіта. URL: <http://surl.li/rxrei> (дата звернення: 25.03.2024).*

Ефективність – оптимальне співвідношення (сполучення) виробництва, якості, результативності, гнучкості, задоволеності, конкурентоспроможності та розвитку організації. Ефективність організаційна – рівень виконання завдань

організацією (*Учасники проектів Вікімедіа. Ефективність – Вікіпедія. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Ефективність> (дата звернення: 25.03.2024).*

Забезпечення якості професійної освіти – це зусилля, спрямовані на те, щоб система та її учасники (а саме училища та коледжі професійної освіти і навчання) могли на постійній основі надавати послуги, які відповідають цим стандартам (*EQAVET – european quality assurance in vocational education and training. EQAVET – European Quality Assurance in Vocational Education and Training – Employment, Social Affairs & Inclusion – European Commission. URL: http://www.eqavet.eu/Libraries/Framework_brochures/LT_Indicators.sflb.ashx (date of access: 25.03.2024).*

Зміни – це перехід, перетворення чого-небудь (перев. стану, руху, ознаки, властивості і т. ін.) у щось якісно інше; змінювання. Зовнішні причини, які викликають необхідність змін – пов’язані з змінами середовища в якому функціонує організація: економічна ситуація, політика, державне регулювання, технології, міжнародні відносини, соціально-культурні відносини тощо (*Словник – тлумачний словник української мови, орфографічний словник онлайн. URL: <https://slovyk.ua/index.php?swrd=зміни#:~:text=1.,in> (дата звернення: 25.03.2024).*

Команда – це невелика кількість працівників з додатковими навичками і знаннями (вміннями), які віддані спільним цілям виконання, взаємодіють між собою та підзвітні один одному. Компетенція – єдність знань, професійного досвіду, здібностей діяти та навичок поведінки індивіда, що визначаються метою, заданістю ситуації та посадою. Конкурентні переваги – це визначення переваг організації порівняно з її конкурентами (*Учасники проектів Вікімедіа. Команда – Вікіпедія. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Команда> (дата звернення: 25.03.2024).*

Короткострокові плани – це плани, які складаються на період до 1 року. Вони, як правило не мають змінюватися (*Короткострокові плани. Pidru4niki. URL: https://pidru4niki.com/1209061339611/ekologiya/korotkostrokovyi_plani#google_vignette (дата звернення: 25.03.2024).*

Модель процесу організаційних змін К. Левіна – складається з етапів – «Розморожування» – «Здійснення змін» – «Заморожування» (*Електронна бібліотека онлайн MegaLib.com.ua. URL: <http://surl.li/rxrht> (дата звернення: 25.03.2024).*

Моделювання – це процес побудови моделі (*Електронна бібліотека онлайн MegaLib.com.ua. URL: <http://surl.li/rxrht> (дата звернення: 25.03.2024).*

Моніторинг – це оцінювання з ретельним вивченням усього процесу втілення від формального ухвалення заходу до безпосередньої участі в наданні послуг (*Учасники проектів Вікімедіа. Моніторинг – вікіпедія. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Моніторинг> (дата звернення: 25.03.2024).*

Мотивація – це процес спонукання себе або інших до продуктивної праці для задоволення особистих та організаційних цілей (*Психологер URL: <https://psychologer.com.ua/motyvatsiia/> (дата звернення: 25.03.2024).*

Орієнтири – це плани, що носять характер напрямку дій. Їх використання доцільне за умов невизначеності середовища, великої ймовірності непередбачуваних змін, які вимагають гнучкості управління. Вони визначають курс дій, але не прив'язують управління до жорстких конкретних цілей, тобто вони надають у певних межах свободу для маневру (*Словник – тлумачний словник української мови, орфографічний словник онлайн. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=орієнтир> (дата звернення: 25.03.2024).*

Основні причини опору змінам: невизначеність персоналу організації, власні (особисті) інтереси окремих співробітників та керівників, різне сприйняття працівниками запропонованих змін, відчуття втрати статусу працівника, порушення соціальних взаємозв'язків, між особових відносин (*MegaLib.com.ua. Електронна бібліотека онлайн MegaLib.com.ua. URL: http://megalib.com.ua/content/10181_Priroda_i_fenomen_opory_zminam.html (дата звернення: 25.03.2024).*

Професійна діяльність – діяльність людини за ознаками певної сукупності професійних завдань та обов'язків (робіт), які виконує фахівець (*Професійна діяльність і професійне самовизначення – Проектування професійного успіху – Технології II клас – В.М. Мадзігон – підручник. Віртуальна читальня освітніх матеріалів. URL: <http://surl.li/rxrlc> (дата звернення: 25.03.2024).*

Професійна освіта – це цілеспрямований процес навчання наявних (працюючих) і потенційних (наприклад, студентів) працівників професійних знань та вмінь з метою набуття навичок, необхідних для виконання певних видів завдань в конкретній спеціальності (*Професійна діяльність і професійне самовизначення – Проектування професійного успіху – Технології II клас – В.М. Мадзігон – підручник. Віртуальна читальня освітніх матеріалів. URL: <http://surl.li/rxrlc> (дата звернення: 25.03.2024).*

Професійне самовизначення є початком професійного розвитку особистості. Технологія – це сукупність знань і прийомів, які впорядковано застосовуються для досягнення певної мети або вирішення проблеми

(Професійна діяльність і професійне самовизначення – Проектування професійного успіху – Технології II клас – В.М. Мадзігон – підручник. Віртуальна читальня освітніх матеріалів. URL: <http://surl.li/rxrhc> (дата звернення: 25.03.2024).

Педагогічна технологія – один із спеціальних напрямків педагогічної науки (прикладна педагогіка), покликаний забезпечити досягнення певних завдань, підвищувати ефективність навчально-виховного рівня, гарантувати його високий рівень *(Професійна діяльність і професійне самовизначення – Проектування професійного успіху – Технології II клас – В.М. Мадзігон – підручник. Віртуальна читальня освітніх матеріалів. URL: <http://surl.li/rxrhc> (дата звернення: 25.03.2024).*

Управління змінами (англ. *Change Management*) – це збалансована система управління ресурсами (людськими і технічними), пов'язана зі змінами *(Управління змінами вимог: визначення та процес – рішення Visure. Visure Solutions. URL: <http://surl.li/rxrnf> (дата звернення: 25.03.2024).*

Управління змінами – це сукупність робіт, які полягають у визначенні і впровадженні нових цінностей, стосунків, норм, стилю поведінки в межах організації, які підтримують нові способи виконання роботи і переборюють протистояння змінам; досягнення консенсусу між споживачами і зацікавленими сторонами щодо певних змін, реалізованих для більшого задоволення їх потреб; планування, тестування і впровадження усіх аспектів переходу від однієї організаційної структури до іншого *(Управління змінами вимог: визначення та процес – рішення Visure. Visure Solutions. URL: <http://surl.li/rxrnf> (дата звернення: 25.03.2024).*

Якість освіти – це комплекс характеристик освітнього процесу, що визначають послідовне та практично ефективне формування компетентності та професійної свідомості *(Концепція якості освіти. Освіта.UA. URL: <https://osvita.ua/school/method/1342/> (дата звернення: 25.03.2024).*